

Ujút

Irodalmi és kritikai szemle

Szerkeszti: MÁRKUS ALADÁR

III. évfolyam

Megjelenik minden hó 15-én

1933. VII.—VIII.

Tartalom:

Mohácsi Ernő:

Jesszika

Lippay Gyula:

Villamoson

Salom Asch:

Számi

M. Spector:

Koldusok sztrájkja

*és sok érdekes riport
és értékes cikk.*

Óbudai FREUDIGER ÁBRAHÁM
nagyiparos

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Makótól-Jeruzsálemig

Egyik németországi napilapban a következő gyászjelentés jelent meg:

„Alfred Elken, született 1886 szeptember 26-án, elhunyt 1933 május 19-n. Sajnálatos félreértés következtében drága férjemet elragadta tőlem a halál”

Alfred Elkennek zsidós kinézése volt.

*

Egy kis orosz mezővárosban vándorcirkusz tartott előadást.

Főattrakciója táncoló medvék voltak.

Egy napon egyik medve valahogyan kiszökött a ketrecből.

A hatóság, attól tartott, hogy a medve emberéletben kárt tehet, kihirdette, hogy a medvét üssék agyon, vagy löjjék le.

Egyidőtájt két snorrer kéregetett a városkában.

Egyiket Beer-nek hívták.

Midőn Beer a plakátot elolvasta, félelemtől reszketve súgta társa fülébe:

— Jer meneküljünk... Még engem üthetnek agyon, mivel Beer-nek hívnak...

*

A világ jamboree vezetőségében felkelés folytán helyet foglal Sándor Pál is, aki a legnagyobb elismerés hangján nyilatkozik arról a szellemről, amellyel a jamboree vezetősége a felekezeti kérdéseket intézi.

Mi csak arra vagyunk kíváncsiak: ha a jamboree vezetősége azt a kényes kérdést intézné Sándor Pálhoz, hogy ő jámbor-e, — mit felelne?!...

*

A súlyosan beteg Heinehoz éppen akkor érkezett látogató, midőn két ápolónő a hordszékből az ágyba emelte.

— Hogyan érzed magad?... kérdezte a látogató.

— Nagyon jól... — felelte a költő. — Hiszen a nők a tenyerükön hordanak...

*

Más ízben az orvos a vizsgálat

után azt állapította meg, hogy Heine nehezebben köhög mint tegnap.

— Csodálkozom — felelte a költő — pedig egész éjszaka gyakoroltam...

*

Weisz Fülöp a híres bankvezér egyízben díszmagyarba öltözött és a kardot akarta derekára csatolni, de mert nem tudta, hogy azt melyik oldalon viselik, megkérdezte Stein Emil igazgatót.

— A követel oldalra tessék felvenni a kardot — adta bank-nyelven a felvilágosítást az igazgató.

*

A legkitünőbb szövő-gépeket ma Csehszlovákiában és Ausztriában gyártják.

A budapesti Goldberger-gyár a közelmúlt hetekben 50.000.000 aranypengő értékű szövőgépet vásárolt — Németországban.

Tipikusan magyar-zsidó tempó!...

—

óbudai Freudiger Ábrahám (címképünkhöz)

Nem „hitközségi elnök”, akit kisebb érdekcsoport vagy pártok neologzsidó módon ravasz taktikával „megválasztanak”.

Ő igazi rós hákol, a régi „rásekól”-okra emlékeztető kimagaszló egyéniség, aki tudása, jótékonykodása és rátermettsége révén a közszeretet és közmegbecsülés alapján került az Aut. Orth Hitközség élére.

Németországi jesivában szerezte rávi képesítését.

1913 óta elnöke az Orth Hitközségnek.

Ezen idő alatt hervadhatatlan érdemeket szerzett.

Többek között nevéhez fűződik a gyönyörű Kazinczy-utcai zsinagóga és iskola felépítése is.

óbudai Freudiger Ábrahám a magyarországi orth. zsidóságnak leghivatottabb vezére!

Édesanyám

Meghalt.

Legértékesebb munkatársamat vesztettem el.

A részvét nem vigasztalt meg, de megnyugodtam Isten akaratában.

Meghalt.

Csak nekem halt meg. Az én legsajátabb magánügyem. És ez mégis a nyilvánosság elé kívánczik.

Mert Nagyasszony volt.

Igazolásául beszéljen néhány epizód

*

Az első siker

Mint egészen ifju gyermek jöttem fel a fővárosba. Ambícióval, nagy reménységgel és akadályt nem ismerő alkotói akarattal indultam meg a művészpályán...

Csakhamar szemben találtam magam a rideg csalódással és annak minden dermesztő keserűségével...

Hosszú küzdelmes évek után a Fővárosi fogadta el előadásra „Orosz Idvll” című darabomat.

Siker.

Tans és éljenzés zúgott felém minden oldalról...

Csak a szerzői páholyban sírt-zokogott egy őszes hajú asszony...

Az én édesanyám.

Hazafelé indultunk a rége áhítozott babérkoszorúval és az első tantiém-mel.

A lakásban Édesanyám arcán még mindig patakzott a könny.

— Ne sírj, Édesanyám!... Vége nyomasztó szegénységünknek!...

Elővettem egy arany tizkoronást és Anyámnak nvuitottam át.

— Az első dicsőséges keresetből, ez téged illet meg, mert te vagy az én leghűségesebb munkatársam... Midőn minden és mindenki elhagyott: csak a te gyengéd anvai szíved inspirált és biztatott a továbbküzdéshez...

Mosoly jelent meg az arcán.

— Hogyan tetszett a darab?... kérdeztem.

— Édes fiam... én a darabból nem láttam semmit...

(Kunwald Cézár festménye.)

... Ő a második előadáson látta először a darabot...

*

Premiér a Várszínházban.

Pénteken este premiér.

— Nagyon sajnálom — mondja Édesanyám — de ezen a premiérenden nem jelenhetek meg...

— ?!...

— A Várszínház messze van. Gyalog nem mehetek. Pénteken este közlekedési eszközt nem vehetek igénybe...

És a vallásos Nagyasszony — bár tudta, hogy a premiéren József főherceg és családja is megjelenik — inkább lemondott arról, hogy tanuja legyen egyetlen gyermeke ünnepeltetésén.

A szombat szentségét még ezért se tudta volna megsérteni...

*

A gaz: Isten teremtménye.

Az Andrassy útnak legszebben kivirágzott ablaka és erkélye az enyém.

Évről-évre magból nevelem a növényeket.

Egyízben furcsa, előttem ismeretlen növény dugta ki fejét a földből.

— Ez gaz... — állapítom meg.

— Nem bizonyos... Hagyjuk

kissé fejlődni... — tanácsolta Anyám.

Néhány hét multán beigazolódott, hogy az én feltevésem a helyes és ki akartam tépni a gatz.

Édesanyám lefogta kezemet.

— Ne bántsd szegényt!... Nem te adtad s így nem is szabad elvenned az életét... A jó Isten teremtménye ez is!... Hadd legyen egyszer neki is jó dolga... ki tudja, mióta áhitozik és vár erre...

*

Az arany 10 koronás.

Anyám megérezte halála közeledtét.

Ágyához szólított.

Feltűnően sápadt volt.

— Édes fiam — szólt már alig

hallható remegő hangon — ha a jó Isten akaratából meghalnék, a szekrényemben van egy leragasztott boríték... Abban van a te szerény örökséged...

Fáradtan hanyatlott vissza párnáira.

Elaludt.

Nem sokára akadtam rá a megsárgult borítékra, amelyről beszélt.

Izgalomtól reszkető kézzel bontottam fel azt.

Első keresetem: az arany tíz koronás volt benne...

*

Drága jó Édesanyám!

Pihenj csendesen!

Jó éjszakát!

A vizionlátásra!...

Köszönetnyilvánítás

Ezúton is hálás köszönetemet juttatom kifejezésre az Aut. Orth. Hitközség Vezetőségének azért, hogy súlyos helyzetemben segítségemre sietett és zsidó szeretettel helyet adott a Városmajor (orth.) Szanatóriumban édesanyám számára.

Dr. Endrei S. Henriknek, a Pesti Chevra igazgatójának sohasem felejttem el, hogy testvéri szeretettel igyekezett elhárítani azokat a súlyos problémákat, amelyek édesanyám hosszas betegsége alatt feltornyosultak.

Elismeréssel adózom dr. Rosenák Miksa egészségügyi főtanácsosnak és dr. Weinberger Ödön orvosnak, akik emberfeletti erővel mindent elkövettek, hogy édesanyámat az életnek megmentsék.

Nagy hálára kötelezett Kardos Ernő, a Chevra főtitkára és Trebitsch Márkusz főfelügyelő, akik édesanyám méltó eltemetetéséről gondoskodtak és dízsírhelybe helyezték örök nyugalomba.

Végül mindazoknak is, akik részvételük kifejezésével igyekeztek megvigasztalni és fájdalmaimat enyhíteni, őszinte köszönetet mondok.

Márkus Aladár.

Benes csehszlovák külügyminiszter és a zsidóság

Benes, Csehszlovákia külügyminisztere a sajtó képviselői előtt a következőket jelentette ki a zsidókérdésről:

— Csehszlovákiában nincsen zsidókérdés. Olyan kormányban, amely ilyen kérdést felvetne, nem is vennék részt.

— A mi álláspontunk az, hogy aki az államhoz loyális, nem üldözhető.

— E szabály alól természetesen a zsidóság sem képezhet kivételt. Egészen mellékes még az a körülmény is, hogy a zsidóság, melyik politikai párt-hoz szegődik.

— Minden nemzetiség a legabszolútabb kulturális és állami védelemben részesül. Senkinek gondolat vagy elvi szabadságát nem korlátozzuk, amíg át nem lépi az ország alkotmányának határait...

Elegáns hölgy szabója

MEGGYES

a divatkosztümök

mestere

ANDRÁSSY ÚT 79.

Dagad a kavarodás az Uj Ut vándordija körül

Márkus Aladár, az Uj Ut főszerkesztője, a romániai zsidó dalárdák számára vándordíjat létesített és azt, több mint háromnegyed évvel ezelőtt, a temesvári Házámir vezetőségéhez juttatta.

A vándordíjat — eddig még ki nem derített okból — **elhallgatták.**

Schönauer Sándor, a lugoji Házá-

mir elnöke, aki véletlen folytán szerzett tudomást a vándordíj felállításáról, hozzánk fordult felvilágosításért.

A felvilágosítást kérő levelet mult havi számunkban közöltük.

Ezzel kapcsolatban két levelet kaptunk dr. Weiss Arthurtól, a cíóni eszmék lelkes harcosától.

Timisoara, 1933. júl. 31.

Nagyságos

Schönauer Sándor úrnak, a „Hazamir” zsidó dalegylet Elnökének
Lugoj.

Az „Uj út” zsidó irodalmi és kritikai szemlében olvasom, hogy Márkus Aladár főszerkesztő úr által a temesvári „Hazamir” dalegyletnek felajánlott és művészi kivitelben átadott karmesteri pálca tekintetében **mindezideig intézkedés nem történt.**

Erintkezésbe léptem a temesvári „Hazamir” elnökségével, ahol azt a felvilágosítást kaptam, hogy a „vándordíj”-at képező karmesteri pálca jelenleg a temesvári „Hazamir” birtokában van és ott fog maradni az első országos zsidó dalverseny eldöntéig.

Ennek az ünnepségnek a vándordíj odaítélésén kívül az lesz a feladata, hogy propagálja és népszerűsítse az új életre kelt zsidó nép- és műdalt.

Ez alkalommal ez úton is zsidó testvéri üdvözetemet, a „Hazamir” temesvári dalegylet nevében pedig hálás köszönetemet tolmácsolom Márkus főszerkesztő úrnak, aki **eme vándordíj felállításával egyrészt egy nemes versenyre adott alkalmat, másrészt pedig egy fontos kulturintézmény támogatásával mutatott követendő példát.**

Zsidó testvéri üdvözetlettel:

Dr. Weiss Arthur ügyvéd.

Igen tisztelt Főszerkesztő úr!

Csatoltan küldöm Schönauer Sándor, a lugoji „Hazamir” elnökéhez intézett soraim másolatát.

Magam részéről nagyon sajnálom, hogy az ügy még nem nyert elintézészt, **ámbar én a magam részéről mindent elkövettem.**

Természetes, hogy a megrendezendő országos dalosverseny bíráló bizottságába Önt is meg fogjuk hívni.

Szívélyes zsidó testvéri üdvözetlettel

Dr. Weiss.

*

Köszönet . . .

A két levél azonban még mindig nem tisztázza a háttérben lappangó egészen különös titokzatosságot.

. . . De miért ne nyilvánkozik ebben az ügyben a temesvári Házámir vezetősége?! . . .

A szerkesztő üzen:

Jakober Eduard, Rasvegovo—Munkacevo. Beküldött munkájának nagyon megörültem. Hálásan köszönöm. A könyv elhelyezése érdekében méltóztassék **Pártos Nándor** úrhoz, a miskolci cionisták lelkes vezéréhez közvetlenül fordulni. (Címe: Miskolc, Széchenyi-utca.)

Többeknek. A magyar rádióban gyakran leadott „Szép vagy, gyönyörű...” című dalnak szövegét **Kulinyi Ernő**, zenéjét pedig **Vincze Zsigmond** írta. Mind a kettő zsidó.

Freund János, Caransebes. Sem Budapesten, sem pedig Magyarországon zsidó dalárda nincsen s így legnagyobb sajnálatomra ezirányban nem állhatok rendelkezésére. A munkát szívesen megbíráljuk — s ha szükséges — javítjuk. Kiadása körül pedig szívesen vagyunk segítségére. Salom!

Dr. D. Novi-Sad. Ön nem helyesli, sőt csodálkozik azon, hogy másvallásúak fényképét is közöljük. Csodálkozásán mi csodálkozunk. Álláspontját pedig helytelenítjük. Zsidónak természetes kötelessége, hogy az egyetemes zsidóság érdekeiért küzdjön. Szerintünk az a másvallású, aki tekintélyét a zsidóság védelmének szolgálatába állítja, **sokszorosán** érdemli meg a megtiszteltetést.

Hájek János Csehszlovákia legtehetségesebb újságírója, a külügyi sajtóosztály vezetője: 50 éves.

Szeretettel ünnepelik őt hazája határain túl is ismerősei.

Igaz barátja Magyarországnak, a magyar—csehszlovák irodalmi közlekedés lelkes híve.

Még most is emlékezünk szavaira.

Az irodalmi közlekedést fontosnak tartom. Ismerje meg a két szomszédállam szellemi nagyjait, akik minden politikától mentesen a felvilágosítást terjesztik a megértés érdekében.

Mi is örömmel gratulálunk félszázadik születésnapja alkalmából!

Altneuland, népies olcsó kiadásban!

Midőn a zsidó légió 1916-ban az angol haderők élén Jeruzsálem előtt állott, jelent meg először **Márkus Aladár** főszerkesztőnk műfordításában, magyar nyelven **Herzl Tivadar** utópista regénye, az **Altneuland**, „**Ösujorság**” címen.

Az első kiadást, amely a magyar rossz zsidó televényen is elfogyott, csakhamar 5 újabb kiadás követte.

Most ismét élénk érdeklődés mutatkozik a nagy zsidó álmodozó örökbecsű munkája iránt.

A magyar nyelvű kiadás azonban teljesen elfogyott.

Ezért határoztuk el, hogy kellő számú jelentkező esetén, ismét, ezúttal olcsó népies kiadást bocsátunk ki.

A könyv ára előre megrendelve: 2 pengő, = 12 csekkorona, = 30 dinár, = 60 leu.

Előjegyzéseket elfogad:

az Uj Ut kiadóhivatala.

Az asszony vagy bolondot, vagy urat csinál a férfiből.

Az asszony talpra állítja a férjét, de le is veszi a lábáról.

Egyetlen dinárt vess csak a nagy korszoba és már csörömpöl.

Az 1933. VI. számú folyóiratunkban megjelent rejtvény megfejtése:

I. Olyan hitleri arcod van!

II. Ne beszélj bolondokat, hiszen szakállt és pájeszt viselek...

I. Pedig mégis így van: a hitleri az arcodról...

*

A helyesen megfejtők közül a következők kapnak jutalmat:

Sugár Hugó, Bratislava, Venturska 5, Ignác Ornstein, Kosice, Zrinyi u. 20, Heisler Benő, Subotica, Schlinger Ármin, Timisoara, Heller Ödön, Kőrös, (Baranya megye).

*

A nagy érdeklődésre való tekintettel minden további második számban szellemes rejtvénnel kedveskedünk olvasóinknak.

Román politikusok az antiszemitizmus ellen

Örömmel vesszük tudomásul, hogy Romániában **komoly** mozgalom indult meg az antiszemitizmus leküzdésére és megalakult az „**Antiszemitizmus elleni Liga**”, amelynek elnökségét dr. **Lupu**, igen számottevő politikai előkelőség vállalta.

Dr. **Lupu** vállalta, hogy a Hitlerizmusnak még a magját is kiirtja és a parlament színe előtt kijelentette az antiszemitákra célozva:

— **Ne higgyetek az aljasoknak, akik a zsidókat okozzák az ország bajaiért...**

Kolozsvárott a **Nemzeti Parasztpárt** ifjusági gyűlésén **Vaida Voevod** miniszterelnök mondotta:

— Elitélem az antiszemitizmust mindenképpen, de különösen azért, mert meggyőződtem arról, hogy a **zsidókkal szemben az ellenségeskedés oktan** és súlyosan sérti Románia érdekeit...

dr. **Lupu**, a román parasztpárt vezére

Ravasz indítvány

A kommün alatt egy jónevű ujságíró állít be jó **Kuffler** bácsi Vilmoscsászár-úti kóser éttermébe.

— Csak levest és kenyeret kérek... Tudja kedves **Lajos** — panaszolja az ujságíró — nem tellik többre... Sőt lehet, hogy holnap már éhezhetem is.

Weisz Lajos, az étterem régi főpincére gazdájához siet. Valamit sug a fülébe, majd elégedett mosollyal megy vendégéhez vissza.

— Uram — ha meg nem sértem — ameddig viszonyai meg nem változnak, — szívesen látjuk Önt vendégünkkel naponta az ebédhez...

Az élelmicikkek ára azonban napról-napra szinte ugrásszerűen emelkedett, ezzel párhuzamosan felárt kellett csapni az éttermi árakhoz.

Egy szép napon **Kuffler** bácsi fájdalmasan közölte főpincérével, hogy a felszaporodott ingyenes ebédeket be kell szüntetnie.

Weisz Lajos első pillanatban ujságírójára gondolt.

Elszomorodott és bánatosan elgon-

dolkodva járt fel és alá az étteremben.

Az ebédidő vészesen közeledett.

Egyszerre csak mosoly jelenik meg a főpincér arcán.

— Kedves gazdám — szól örömtől felcsillanó szemmel — megoldottam az ingyenebéd kérdését...

Kuffler bácsi kérdően nézett a főpincérre.

— Az ujságírónak tessék továbbra is a régi árban adni az ebédet, a felárt pedig majd én saját zsebemből fizetem...

A jó **Kuffler** bácsi szívesen hozzájárult a ravasz indítványhoz...

Braun Gyula

מֶשְׁכָּר מֶשְׁכָּר

VI. Aradi-utca 41.

Állandó elsőrendű friss husok
legolcsóbb napi árban.

Figyelmes és előzékeny kiszolgálás.

Csermely Gyula:

Cdókó tácil mimóvesz!

Rőt világítású novemberi őszi délután volt; bár felhőtlen volt az ég és kéksége alatt tiszta a levegő; a föld színén, a bokrok között mégis párák úsztak és szomorúságra hangoltak.

Borzongatóan hideg volt és didergett a két embernyi fiú, aki legkülönböbb területén a városnak, a néptelen úttesten csatangolt.

Utcának nem lehetett nevezni, mert csak palánk és kerítés volt a két szélén; ami emberi hajlék — inkább vityilló, mint rendes ház — az elvadult kertekben rejtőzött, a hátát mutatta erre, nem a homlokát.

— Itt ülünk le, ez alkalmas hely, Imre — mondta az egyik a másikkal. Ha akad valami a számunkra, — folytatta és megeredtek a könnyei — itt zavartalanul dolgozhatunk, itt nem láthatnak meg.

— Mi akadhatna itt, Géza? Ez néptelen hely . . .

— Néptelen hát, de ha ez a jó. Majd csak erre jön valaki, akinek — pénze van. S mi ketten leszünk egy ellen, Imre.

Igy beszéltek a fiúk és nem is sejtették, hogy valaki, aki messziről követte volt őket, éppen mögöttük a palánk alján ül és kihallgatja, mit beszélnek, mit terveznek.

Detektív volt, aki mi jót sem olvasott ki a két fiúból s mikor úgy látta, hogy cél nélkül ödöngnek, találomra a nyomukba szegődött. Hogy szemmél tartsa a két elzúllottat . . . hátha? . . .

— Mennyi pénzed van, Géza? — kérdezte most az ifjabbik a bátyjától.

— Nekem még harminc fillérem van.

— Nekem csak húsz fillér, több semmi. Fél kiló kenyérre és két almára ha futja . . . ma estére. Holnap meg már felfordulhatok az éhségtől.

— Mégis, Géza, még ne csináljunk ma semmit. Inkább adok neked még az enyémből.

— Mit érek vele, Imre? . . . A nyomorúságból mindenképpen már elég volt. Nem mondhatod, hogy nem kerestünk állást, de kinek kell új zsidó alkalmazott ebben a világban? Még a régieket is elküldöztetik a gazdák. S nem mondhatod, hogy nem kerestünk munkát; elkoptattuk a lábunkat is, de nem kaptunk. S amíg volt valamink, eladtuk; most itt a tél, most mihez fogjunk?

— Intelligens fiúnak látszik; kár érte, — gondolta a detektív. Csak elkeseredés készteti, hogy így beszéljen.

— Haj, haj, — sóhajtozott a másik. Emlékszel-e, Géza, mikor eltemettük apánkat, mit mondott gyászbeszédében a rabbi? Magasztalta apánkat, mint az ernyedetlen munkának emberét . . . mi meg szeretnénk dolgozni s most itt vagyunk . . .

— Itt, — mormogta Géza s a könnye folyt. — S a munka meg a kétségbeesés büntette között nincs nálunk közbeeső stáció. Koldulni mennénk? Elkergetne mindenki s ránk förmedne durván: menjetek dolgozni ebadták! . . .

— S még valami jut eszembe, Imre. Mikor temettük apánkat, hogy beléhasított szívünkbe a perselyes emberek intelme: cdókó tácil mimóvesz. Most azt mondom, nem a jótékonyság, de a munkaadás ment meg a haláltól.

— Csitt, most, — szólt közbe a másik és tenyerével letörölte a könnyeit. — Amott jön egy ember, elég jól öltözöttnek látszik s a kabátja alatt rejteget valamit. Hátha megtömött bugyeláros? . . . majd meglátjuk. Most ülünk csak nyugodtan, hogy gyanut ne fogjon az az ember; csak ha két lépésnyire lesz tőlünk, majd csak akkor . . .

A palánk mögött a detektív is nyugodtan ült. Alacsony volt a palánk; a legutolsó percben is átugorhatja és közbeléphet, — gondolta.

Az a jól öltözött ember közben gyanu nélkül mind közelebb jött. Nem is látta tán az árokparton a két fiut, mert meggörnyedten is járt, maga elé mészáros, gondterhesen.

Mikor két lépésnyire volt tőlük, a két fiu hirtelen felállt s ami ezután történt, egy pillanat felének műve volt.

Az öreg ember megijedt, egy lépést hátrált és kirántotta kabátja alól, amit ott rejtett.

Nem boxer, nem konyhakés, nem revolver volt; feketére festett nagy persely volt s három héber szó fehérlett a homlokán: **cdókó tácil mimóvesz.**

S a két fiú, aki erőszakra készült? Hová lett a doktrina a jóllakott világról s a többről, a leszámolásáról, ami izzott volt az agyukban? Könyvek közt ugyan, de izzott. Elfújta a zsidó szív, mely nem születik a bűnre, csak a jóra.

Cdókó tácil mimóvesz! . . . atyjuk temetésén is ez hangzott el . . . s már nyílút is az egyik 20 filléres, a másik a 10 filléres után s belécsúszta nyílásába a perselynek. A félkiló kenyér s a két alma?

A zsidó szívnek nincs gyomra, csak füle van . . .

A perselyes ember jobbra, a két fiu elgondolkozva balra ment, de alig tettek pár lépést, valaki utánuk szólt: Megálljatok !

A detektív volt.

De nem azért ment utánuk, hogy mint közveszélyes csavargókat átadja őket egy rendőrnek. Két ötpengőst vett ki a zsebéből s jó szívvel odaadván a fiúknak, könyörülettel és megértéssel mondta:

— A munka és a büntett között igenis van közbeneső stáció. A jótékonyosság az; megmutattátok ti magatok is, fiaim. És munka is lesz; itt a címem, majd szerzek nektek, csak jertek el.

. . . Az emberséges detektív is — zsidó volt.

Lapzártakor:

Igen megbízható és komoly forrásból értesülünk, hogy **Stern Samu** udvari tanácsos lemond a Pesti Izr. Hitközség elnökségéről.

Lemondását azzal indokolja, hogy nem hajlandó erejével, amellyel a hitközség régi fényét akarta visszavarázsolni, kabinetjének magánérdekű üzelmeit alátámasztani és tekintélyével fedezni.

Utódjául dr. budai **Goldberger Leó** felsőházi tagot emlegetik.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

Szűcs és szőrmeáru üzlete:

Budapest, VI. Nagymező-utca 14.

Telefon: 20-4-53.

Szörme, bundák, boák nagy választékban. Alakítások, javítások jutányos áron készülnek. Megóvást biztosítással vállalok.

**Nyári idény alatt
nagy árengedmény.**

Szerkesztésért és kiadásért felel: **dr. Uj István.**

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. —
Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugo-
szláviában 160.— dinár. Romániában
400 leu. IIa papíron 25%-al olcsóbb.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VI., Andrásy-út 84.

Telefon: 10-7-12.

Klein S. nyomda, VI. Lovag-utca 14.

Doprava a rozšírovanie casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolíle
csl. min. vnútra pod cisl. 9.662/1932/5. dna 15. II. 1932.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Számi

Számi — nem költött név és amit itt elmondok — nem kitalált mese.

Számi a falunkban élt és tizenhétéves falusi kamasz volt.

Parasztközött jött a világra, parasztközött nőtt fel és élt, beszélt és gondolkozott, mint a parasztköz.

A parasztköz ügyes-bajos dolgai senki sem ismerte jobban nála.

Ő tudta, mi van Ivánnak, mi hiányzik Ivánnak, mi lesz Ivánnak.

De mert Számi, nem Iván, hanem Naftáli fia volt — hát tudott írni, olvasni, zsidóul és oroszul és tudott imádkozni is, mert hát Naftáli és nem Iván fia volt.

Még újságokat is olvasott és így mindenről értesült, mi a nagyvilágban történt: a háborúról, a békéről, a sztrájkokról és forradalmakról, a manifesztációkról és pogromokról, egyszóval Számi mindenről tudott, ami Szent Oroszországban végbement. Számi gyakran beszélgetett parasztjaival a világ folyásáról és ha találkoztak vele, mindig kérték, mondjon nekik újságot, beszéljen nekik arról, ami odakünn a nagyvilágban történik.

Számi ilyenképpen tudós hírnévre tett szert nemcsak a falujabeli parasztköznél, hanem az egész kerületben. Tizenöt faluban ismerték Számit, tizenöt falu parasztjai jöttek hozzá egy kis friss újságot és tudást hallani.

Egy nap hír terjedt el a faluban, hogy a városokban ütik a zsidót egyenesen a cár parancsára.

És tizenöt faluból jöttek hozzá a parasztköz, hogy Számi olvassa fel nekik az újságból az atyuskának azt a parancsát, hogy három nap és három éjjel ütni kell a zsidókat.

— Menjetek haza — mondotta nekik Számi — ilyen parancs nem létezik . . .

De a parasztköz nem hagyták magukat, hiszen úgy hírlík, hogy parancsban volt . . . És újra megmagyaráztatták maguknak a dolgot és elgondolkoztak a dolog felett . . .

— Elvégre — vetette közbe az egyik, — Száminak nem kell félni, őt nem fogjuk bántani . . .

De Számi értette a módját, hogyan beszéljen velük és így belátták, hogy ilyen parancsot nem adhatott ki az atyuska és nyugodtan hazatértek.

Számi tudta, hogy most már nyugodtan alhatik, hogy az ő parasztjai nem fognak zsidót bántani. És ha idegenből jönnek parasztköz, hogy a zsidókat bántalmazzák, az ő parasztjai majd elbánnak velük.

És aztán újra jöttek hozzá a parasztköz és kérték nézzen megint utána az újságokban és mondja el nekik, mi történik már megint Oroszországban? Valami konstitúcióról beszélnek és arról, hogy a parasztköznek földet fognak osztani . . .

Számi megmagyarázta nekik, mi is van azzal a konstitúcióval és mennyi földet fog minden paraszt kapni. És a parasztköz hálásak voltak neki és tekintélye napról napra nőtt.

— Hja, — mondogatták hazamenőben, fejcsóválva — ha Számi nem lenne, soha semmiről sem tudnánk és földet sem kapnánk! . . .

Egy napon megérkezett a városból az „Elöljáró” és kíséretében volt egy altiszt. Az „Elöljáró” magával hozta az október 17. manifesztumot, hogy azt a parasztköz előtt felolvassa. Az altiszt pedig összekergette tizenöt falu parasztjait, akik előtt az „Elöljáró” feolvasta a manifesztumot.

A parasztköz nyugodtan hallgattak.

Amikor aztán az „Elöljáró” befejezte a felolvasást, azt mondták, hogy most már jöjjön Számi és ő olvassa fel nekik azt az írást, mert ők . . . bizony nem hisznek senkifiaának, csak ő neki egyedül.

Az „Elöljáró” és az altiszt mélyen megsértődtek ezen és visszatérve a városba jelentést tettek az ügyről.

Nemsokára két csendőr érkezett a városba és a zsidó lázító kiadását kérték. Midőn ezt a parasztok meghallották, értesítették Számit, parasztgúnyába öltöztették és vele együtt mentek a zsidó lázítót keresni.

Ettől kezdve minden hétfőn és csütörtökön újabb parancsok érkeztek Számi felkutatására, néha titkos ügynökök és kozákok is jöttek, hogy kikutassák Számi tartózkodási helyét és a parasztok segédkeztek Számi felkutatásában, de hiába!

Száminak nyoma veszett, sohasem akadtak rá.

1. Mert mit is kedzene a tizenöt falu Számi nélkül.

"Tetemre hívom a mai Németország, a III. német Birodalom frontharcos vezetőit..."

A múlt hónapban tartotta a Magyar Zsidó Hitvédelmi Szövetség Hadviselt osztálya évi beszámoló gyűlését.

Siógárdi Zöldi Márton tábornok akadályoztatása miatt Schuller Jenő mérnök, az Országos ügyvezető elnök vezette a gyűlést.

Schuller Jenő, akit a Deutscher Krieger Bund még egy évvel ezelőtt „Ehrenkamerad”-dá választott és akit a Deutsche Ehren Ritter-Kreuzzal tüntettek ki, hatalmas beszéddel nyitotta meg a gyűlést.

Megbélyegezte a Hitler szellemét, melyet — mivel a zsidó frontharcosok ellen fordult, — az egész világ minden vallású népe felháborodással utasított vissza.

Tetemre hívom őket — mondta — hősi halált halt zsidó bajtársai szent emlékéhez.

Emlékeztetem őket a Verein der Jüdischen Frontsoldaten hatalmas szervezetében tömörült vitéz bajtársakra! A **deutsche Ehren Ritter Kreuzra**, melyen „Suum cuique!” olvasható.

Reméljük, hogy a német nép hű marad ehhez a jelszóhoz, ha elmúlik a rettenetes kilengés és meg fogja adni a zsidó németeknek azt a megbecsülést, amit a zsidó vitézek érdeme is elvitázhatatlanná tett.

Ezután Herskovits Adolf főtitkár tartotta meg a beszámolóját. Kiemelte azokat a törekvéseket, amelyet a vezetőség a bajtársak érdekében, erkölcsi és anyagi érdekeinek előmozdítása céljából kifejtett.

A beszámoló után a bajtársak kö-

Schuller Jenő

mérnök, a Zsidó Frontharcosok országos ügyvezető elnöke.

szöveget mondottak a legnagyobb bizalom kifejezésével.

Örömmel, meleg szeretettel üdvözljük mi is a magyar zsidóság leg-hatalmasabb szervezetének elnökét és minden aktív mozgatóját.

Az elnöki pódiumon is ott volt, ahol a fronton, testvérei előtt, a **legelső sorban!**

Maradjon ott munkatársai élén! „Suum cuique” maradjon az ő és vezérkarának jelszava, ez legyen az a csapás, melyen hatalmas egyesületet vezet... s talán akkor, akkor a hivatalos egyház is el fogja ismerni, hogy ő is tett valamit a zsidóság érdekében!...

Megkövezték Elisát

Romokban hevert már a templom és rettentő csönd fullasztotta a szent várost. Az emberek szétmarcangolt szívvel ültek üszkös gerendákon, de még most is reméltek. Az égre néztek, jelt várván, amely vigasztalásukra léssen. És ekkor nagy csoda történt. A füst, amely a templom fölött kóválygott, oszlopba sűrűsödött, leszállt a falakról és mintha eleven lélek mozogna benne, megindult az országúton, amely Babiloniába vezetett. Az emberek sírva utána tántorogtak. A hazátlanságba mentek.

Volt a száműzöttek között egy Elisa nevű zelota, hajthatatlan, kemény ember, akit nem tört meg a nép balsorsa. Gógös megvetéssel nézett le a gyászolókra és meg is dorgálta őket:

— Mit sírtok? hiszen a Törvény velünk van.

Amazok nem hagyták abba a jajveszékelést és azt mondták:

— Az csak szentelt földön érvényes. Avagy áldozhatsz-e idegenben?

Es megbüntetheted-e idegenben a törvényszegőt?

Elisa arca megzordonult.

— Meg — felelt dacosan, aztán lehajolt az útra és kemény kavicsokat szedegetett és az iszákjába dobta őket.

Mikor látták, hogy az iszákja már megtelt és roskadozik a nagy teher alatt, megkérdezték, mi célra szedi a kavicsot.

Elisa így felelt:

— Amarrább, ahol a sziklás magasságok lesüppednek, olyan országba érünk, amelynek földje porhanyós. Törvényszegőt, akit meg kell kövezni, büntetlenül hagyunk-e? Puha röggel nem lehet a törvényt végrehajtani, hát azért viszem magammal ezeket a kavicsokat.

Az emberek azt mondták róla, hogy a szenvedés megbolondította és szerfölött sajnálták.

Egyszer az történt, hogy sötét, nagy erdőbe fordultak a hazátlanok. A hold nem világított és a csillagok nem ragyogtak. Fekete éjszaka hömpölygött a vándorok előtt és egy se tudta: hol nyílik meg valami szakadék a lába előtt.

Egyszerre csak vad jajgatás hasított bele az éjszakába.

Egy anya elvesztette gyermekét.

— Keresni kell a gyereket — mondták a vének és a világtalan csapatok megindultak, hogy megkeressék a gyereket, de csak ide-oda tapogatóztak.

Ekkor Elisa, a kemény és hajthatatlan zelota, gyantás ágat tört le egy fáról, meggyújtotta és az erdőbe furódott, hogy megkeresse az elvesztett.

Az emberek szíve megreszketett. Péntek este volt és Elisa megszegte a törvényt egy anya miatt, aki gyermeke után sírt.

Virradat felé hazajött a zelota, karjai között egy fáradt gyermek aludt. Elisa szóltanul átadta az anyjának, aztán komoran visszavonult. Másnap a vének elé ment. Leemelte a válláról a kavicsos iszákot és így szólt:

— Megszigtem a szombatot, kövezzetek meg, mert ez a törvény.

A vének így feletek:

— A hazán túl nem érvényes ez a törvény.

Elisa könnyörgött, de mindhiába.

— A mi teljes áldozatunk ezután az irgalom lesz. Te irgalmas voltál. Teljes áldozathoz gyújtottad meg szombaton az oltár tűzét, ezért nem jár halál.

Elisa meggyűlölte a törvényszegő népet és megvetette. Egy úton járt vele, de a lelke elszakadt tőle.

Sok töredelem után Babilonia vizeihez jutottak, megtelepedtek és megkezdtek a hazátlanok életét. Az írástudók tanították a népet és ez oltárai helyett a könyvet tisztelte ezután.

Elisa sokáig haragot tartott a vénekkel, de mikor hírét vette, hogy azok mire tanítják a népet, ő is el-eljárogatott a tanházakba, a szíve azonban nem fordult meg és épen olyan kemény volt, mint azelőtt.

Sok-sok év telt már el a szomorú száműzetésben és Elisa megöregedett. Mikor megérezte a végét, magához kérette a véneket és így szólt:

— Törvényt szegtem és halállal kellett volna lakolnom. De ti nem akartátok. Kérlek benneteket, nyugtassátok meg a lelkemet és ígérjétek meg, hogy amit megtagadtatok tőlem életemben, azt halálomban megadjátok. Itt vannak a kemény kavicsok, amiket az úton fölszedegtettem. Kövezzetek meg velük, mielőtt a síromat felhantoljátok.

Aztán meghalt és a vének összeültek tanakodni, hogy mitévők legyenek. A haldokló akarátát tisztelni illik, csak olyat ne akarjon, ami Isten ellen való.

Sok tanakodás után így szólt a legvénebb:

— Ha jól megfontolom, nagy bűne volt ennek az Elisának. Az utolsó percig úgy élt, mintha még a hazájában élne. Idegen földet összetévesztett a hazai földdel. Ugy legyen hát, ahogy meghagyta.

Elisát a sírba tették és megkövezték a törvény szerint. A kemény kavicsok azonban, ahogy a halottra zuhantak, megporhanyosodtak és mint a puha rög, csak annyit kopintottak.

A vének nézték-nézték a csodát és így szóltak:

— Mások is lesznek még, akik Elisához hasonlóan idegen földet össze fognak tévesztetni a hazai földdel. Hát az ő törvénye legyen az övék is. De követ ne dobjanak senkire, mert hátha nem volt olyan irgalmas, mint ez a kemény Elisa és az Isten nem teszen csodát miatta.

Azért dobnak azóta a zsidók puha göröngyöket a nyitott sírokba.

Kisteleki Ede:

Ünnep a templomban

Hajlongtanak imclepelben talpig,

S az ősmelódiájú szent imát

Zenéje el szülőfalamba hallik,

Hozzák a gyermekkor-harmóniát.

S körülfog hosszú villanysercegésként

A kitörő fohász, dallamtalan,

S a multból érzem a mese — kék fényt,

Lobog, szívemben könnyes szárnya van.

A búnál édesebb viharzás lejt át

Bennem, szemeim sírni kezdenek,

Szavad óh kürt! magasra még, emled hát,

Hadd nyílják fűm az ég kettőbe meg.

Megyek már nem sokára a „levéllel”,

Hogy megtaláljam őseim helyét,

Tudom: velem nyitott ajtóig ér fel,

Mert rajta forró könnyem a pecsét.

őbudai Freudiger Lipót

kormányfőtanácsos,

az Aut. Orth. Hitközség tiszteletbeli elnöke.

Zsidó orvosok,

(Folytatás és vége.)

Am akadtak olyanok is, akik nem jó szemmel nézték a zsidó orvosok nagy tekintélyét és XIII. Gergely megtiltotta, hogy zsidó orvos keresztény beteget gyógyíthasson, súlyos büntetést szabott ki mindkét félre. Jellemző, hogy mindjárt utóda, V. Sixtus (1585—1590), a középkor zsidóbarát pápája, megszüntette ezt a rendelkezést. V. Sixtust valószínűleg Dávid de Pommis győzte meg arról, hogy a zsidó orvos testvéri szeretettel gyógyítja a keresztény betegeit is, mert vallása parancsolja.

Annak a kulcsa, miért voltak előnyben a zsidó orvosok a nemzsidók fölött, abban is rejlik, hogy a zsidók a héber nyelven és hazájuk nyelvén kívül latinul, görögül és legtöbbször még más nyelveken is beszéltek és így a legjobban tudták tanulmányozni, lefordítani, terjeszteni Hipokratesz és Galenus műveit. A későbbi nemzedékeknek is ők adták át a legtisztábban ama ókori orvostudósok tanításait. Érdekes továbbá, hogy igen sokszor voltak a zsidó orvosok hitközségek rabbijai; a rabbi-méltóság azonban nem járt honoráriummal.

A XVIII. század elején Frigyes Vilmos porosz király különös pártfogásába vette a máshonnan kiüldözött zsidó tudósokat. Az oderamenti Frankfurtban újonnan alapított egyetemre az ő rendeletére vették fel Kóhen Róze nevű metzi zsidót és társát az orvosi fakultásra; Frigyes Vilmos évi apanázsban részesítette őket. — Rodrigues Jakob Pereire (1715—1780) még l'Epée előtt talált föl jelbeszédet siketnémák számára és kitüntetést kapott XV. Lajos francia királytól. Később Pereira királyi tolmács lett és a londoni királyi tudományos társaság tagja. — Israel Lyons (1715) nemcsak orvos, botanikus és matematikus volt, hanem az 1773. évi első angol északsarki expedíció tagja is. — Marcus Hertz (1747—1803) Kant filozófiáját terjesztette a zsidó irodalomban; Kant kitüntette. Berlinben kiváló emberek hallgatták a zsidó orvos filozófiai és kísérleti fizikai előadásait. Az elektromágnességtan egyik alapvető tudósa volt. Hertz már átvezet minket a múlt század és a mai kor orvosi történelmébe. A XV. században nagy tekintélynek örvendett Frankfurtban Zeslin nevű zsidónő, aki mint szemorvos működött. — A würzburgi érsek 1419-ben megengedte egy Sarah nevű zsidónőnek, hogy orvosi praxist folytasson és vagyont gyűjtsön. — A salernói egyetem orvosi fakultását abszolválta Rebekka zsidó orvosnő könyvet írt a lázról és más orvosi kérdésekről.

A XIX. században a zsidó orvos szerepe részben megváltozott: míg addig hitközségét vezette mint rabbi és elszánt, de legtöbbször sikeres harcot folytatott a zsidóság érdekében, addig a múlt század zsidóemancipációi részben fölmentették ez alól. A zsidó orvos tehát most már még inkább hivatásának szentelhetette magát. Az eredmény nemzetközi orvosi tudomány elsőrangú tekintélyei közé egyre több zsidó orvos emelkedik. Metschnikoff világhírűvé vált azzal a theóriájával, mely gyulladásoknál részletesen megvilágítja a fehér vérsejtek szerepét. — Alexander Marmorek ama érdemes orvosok közé tartozik, kik, ha fölfedezésük nem mindenütt válik is be, az út megkezdője volt, a speciális baktériumfaj elleni szerum produkálásánál. — Sokkal nagyobb jelentősége August Wassermannnak, a néhány évvel ezelőtt Berlinben meghalt zsidó orvosprofesszornak, aki a róla elnevezett vérvizsgálattal biztos talajra építette a bujakór diagnózisát. De azután a legnagyobbak közé emelkedtek a múlt század második felében Emil Fischer és Paul Ehrlich: mindkettő zsidó orvos! Olyan zsenik ezek, akikhez hasonló évszázadok óta nem volt az orvosi tudományban.

Emil Fischer leghíresebbé szerves kémiai felfedezései által lett; a fehérje mindmáig csak kevésbé kiderített problémájának ő volt az első és rendkívül alapos kutatója, aki fontos utakat jelölt ki a további kísérletek számára. Paul Ehrlich nevét manapság minden intelligens ember ismeri; azt tudja róla, hogy ő fedezte fel a salvarsant, a rettenetes bujakór nagyon jól bevált gyógyszerét.

Nem egykönnyen hoz létre egy nép sem oly hatalmas zseniket. De kisebbeket, akik azonban még mindig magasan kiemelkednek a szürke átlagból, a zsidó nép állandóan produkál. Israel berlini sebészprofesszort még a háború alatt is az orosz trónörököshöz hívták meg Szt.-Pétervárra, holott német állampolgár volt. — Ludwig August Frankl orvos és jónevű költő. — Arthur Schnitzler orvosi hivatásában bőven megfigyelhette az emberi lélek gyöngédségeit, mert kíméletlenül megörökíti őket drámáiban és novelláiban. — Hermann Cohn a boroszlói orvosi fakultás neves tanára. — A 22 bécsi orvosi folyóirat közül 19-nek zsidó a szerkesztője. — Dr. Schaechter Miksa, a nemrég elhunyt egyetemi magántanár szigorúan vallásos zsidó, aki receptet sem írt szombaton, nagy talmudtudós, aki örömet vitatkozott talmudi problémákról bármely egyszerű zsidóemberrel. — Dr. Max Nordau Magyarországon született, Németországba került, onnan Párisba, hol élete javarészét élte. A világháború alatt kénytelen volt számkiüzetésben élni Spanyolországban. Nordau regényeket, drámákat, novellákat írt, szociológiai műveket, melyeket mind az igazságszeretet, az igazság keresése jellemez. „Die konventionellen Lügen der Kulturmenschheit”, „Paradoxe” és a többi becses értékei a múlt század naturalista irodalmának. De Nordaut nemcsak az egész emberiség, nagyon érdekelte a zsidóság sorsa is és élesen mutatott rá a téves vagy hazug helyzetekre. „Doktor Kohn”-ja ennek megrendítő drámája. Nordau az orvos adta ki a „Muskelijudentum” jelszavát és véste a zsidók lelkébe, hogy testileg regenerálódniuk kell.

Mohácsi Jenő:

Jesszika

Ha jól emlékszem, Tatjana volt a neve. Az oroszosított neve. Mert születésekor bizonyára egészen más nevet kapott. Leát vagy más mély hegedűhangút. De ezt a nevet szégyelte. A honi gettót juttatta eszébe. Pedig nem akart a gettóra emlékezni. Különösen Párisban nem, ahol az egyetemen nyelveket és filozófiát tanult. Oroszul bizonyára kitűnően tudott. Franciául is szeretett volna tudni, de a franciát gettósan beszélte.

Ez még az „aufklärismus” idejében történt, e század első évtizedében.

Tatjana nekem nem volt Tatjana, mert sehogyan sem emlékesztetett Puskin vagy Tolstoj valamelyik hősnőjére. Fekete volt, gyönyörű rassz, karcsú, hosszú szempillájú. Talán valami kalandosan Oroszországba elvetődött szefárd családból.

Nem tudom mért, de Jesszikát álmodtam meg ilyennek, Shylock lányát, aki elraboltatta magát az előkelő keresztény nemessel.

Nekem Tatjana Jesszika volt. Jesszikának híttam.

Idegen volt tőlem, szőke hajú és kicsit szőke lelkű, más hazájú más gyermekesű fiatal embertől. Turgenjevet szerette, az orosz melankóliát mimelte, vagy tán a vérében volt. Az én szomorúságom akkoriban más volt, akaratos, energikusabb, vidámabb.

Fiatal nő és fiatal férfi, fekete és szőke, taszítás és vonzódás. Először vonzódás, aztán taszítás feszültsége.

Az első meleg beszélgetések után, ugyanabban a hosszú padban, Faguet irodalomtörténeti előadásai előtt, vagy később a tavaszittas Bulmis-en, vagy a csodálatos alkonyati párától enyhe Luxembourg-kertben, zárásig — mondom, az ilyen, csak néhány óra vagy néhány napos ösmertégtől sugallt és egymás érzéseit kikényszeríteni akaró első beszélgetések után vagy két hétig kerültük egymást.

Annyira tipusnak éreztem, hogy már nem érdekelt.

Sokgyermekes család legfiatalabb gyermeke, sokgyermekes nővérei szürke sorsa, édesanyja meghalt, saját szemével látta az otthoni világot. Mást akart, mint kis emberhez menni, gyermeket szülni, megsavanyodni. Tanítani akart, tradíciótól szabadulni és szabadítani. Ösmertem ezt a fajtát, kívülről tudtam az esze ide-odajárását.

Nagyon szegény lehetett. Látszott, érezni lehetett.

De egyik délután színes, új ruhában ült a Sorbonne amfiteátrumában, megszépülve, kíváncsan. Fekete szeme felém tündökölt.

— Mi történt magával, Jesszika, — megfogtam a kijáratnál, vittem ki az illatos bulvárdra, elnyeltem a szememmel, a vágyammal.

— Hiszen sirnom kellene, magam sem tudom, hogy érzem magam.

— Megütötte a főnyereményt? Vagy talán más úton?

Jesszika lesütötte a szemét, de nem haragudott.

Párisban abban sem láttunk volna csúnya dolgot, ha csúnya módon szerez pénzt, hogy tanulhasson.

— Ne vessem meg érte. Férjhez megyek. Otthon, a kisvárosban.

— A gettóba? . . . Maga? . . .

— A családomért . . . Szegény öreg apámért. Bátyáimért. Nővéreimért.

Hallottam egyszer, hogy arisztokrata családokban a fiatalabb, fölös sarjak azzal áldozzák föl magukat családjukért, melynek a sok osztoszkodással nem szabad elszegényednie, hogy elmennek papnak, apácának. Még ennél is nagyobb áldozat Jesszikától, hogy férjhezmegy a gettóba. Nagy álmai után, Páris után . . .

A jövődő férj, aki kivételesen gyermekkorá óta ismerte a lányt és az apa leveleivel, könyörgéseivel hatott rá, pénzt küldött Jesszikának, úti-költségre, ruhára. Előleg volt, Jesszika elköltötte, állania kellett, állni akarta a szerződést.

— Jöjjön, Jesszika, drága, — és magammal vittem. — Ma felejtse el, mi lesz és hogy soha többé nem lesz semmi — jöjjön, jöjjön!

Jesszika velem jött . . .

A kis hotelszobámban az első meleg csóknál éreztem, hogy szeret.

Ej, nem is engem, eddigi életét, Párist, az egyetememet, álmaikat a jövődőről . . .

Most pedig megbosszulja magát a sorson. Azon, aki régi gettószokás szerint, jóhiszeműen, mert hiszen nem is tudta másként, feleségének, gyermekei anyjának választotta.

Most itt van nálam, utoljára lázadó, fölvilágosodott forradalmár. Az enyém lesz.

Hirtelen térdre borul, zokog, sír.

Fölemelem, csókolom.

— Mi bajod, édes? . . .

— Ne bántson . . . ne bántson . . . Nem, nem bírom, nem lehet . . . Megigérttem az apámnak, hogy jó maradok . . .

E pillanatban, mintha magam előtt láttam volna egy aggastyánnak csontos, fenyegető ujját . . .

A lelkében feldúlt leány melegen megszorította kezemet.

Az ajtónál visszafordult. Fájdalmasan nézett felém.

Azután elment . . .

Villamoson

Vannak néha egészen kis és jelentéktelen események, amelyek akár-milyen értéktelenek is, mégis világítanak, ragyognak és valami különös, kiáltó öröm emlékét hagyják meg bennünk. Ez a kis történet, amelyet itt elmondok, ugyancsak jelentéktelen és mégis . . . nagy, nagyon nagy problémát old meg, problémát, amely öt-hat év óta a magyar élet állandó kérdése, de kérdése ez, rajtunk kívül, az egész világnak.

Pedig nem nagy dolog, mert mint látható, egy kis gyermek is meg tudja oldani. Éppen arról szól ez a történet, mint oldotta meg egy kicsiny gyermek azt a kérdést, amelyet a felnőttek sem tudtak elintézni.

A villamos a pesti ember kaleidoszkópja, amely százféle színt vetít eléje, ahol nyüzsgő, vibrál az élet és megmutatkozik mindenféle oldalról — egy pillanatra. Ez a kis eset is a villamoson történt, négy-öt esztendeje is van már és hogy nem felejtettem el, az csak azért van, mert annakidején sokáig gondolkoztam el rajta.

Felszálltam a villamosra és leültem. Velem szemben egy fiatal úrnő ült, kis gyerekekkel. Az asszony fiatal volt és csinos, szőke és üde, a kisgyerek pedig ennivalóan szép volt. Talán másfélesztendő is lehetett, kék szeme mosolygott, szőke haja úgy ragyogott, mint az angyaloké. Kedves, derűs fiúcska volt, boldogság volt reátekinteni.

A fiatal mama szemmel láthatóan büszke volt a szép kis gyerekekre, aki mellette ült. A villamos utasai mosolyogva nézték az aranyos kis fiút és az anya látta, hogy gyereke középpontja lett az általános figyelemnek.

Az egyik megállóhelyen egy szakállas, tincses öreg zsidó szállt fel. Abban az időben nem volt jó dolog tincses zsidónak lenni Pesten, mint-ahogy az talán ma sem lehet valami túlságosan nagy élvezet. Vad és csúnya idők jártak akkor és nem lehet csodálni, hogy az öreg zsidó riadtan nézett szét, vajjon nem bántja-e valaki. De nem, senkise bántotta és a mi öreg zsidónk bejött a kocsiba, hogy leüljön, fáradt, szomorú, alázatos öregember volt, aki félénken ült le az egyetlen üres helyre, — a kisfiú mellé.

A fiatal asszony haragosan vonta össze a szemöldökét és a kisgyereket közelebb húzta magához. Az asszony az ablak mellett ült, középen a kisfiú és az ülés szélén az öreg zsidó.

Az asszonyka méltatlankodva nézett körül, aztán kitekintett az ablakon. A járókelőket nézegette, de látszott rajta, hogy szeretne beszélni: nem volt túlságosan elragadtatva a szomszédságtól.

A kis fiú rábámult az öregre és kerekre nyílt, csodálkozó szemekkel nézte sokáig. Látszott rajta, hogy fél a nagy, torzonborz szakálltól, de amikor aztán látta, hogy az öreg nem bántja, lassankint barátságosabb lett. Az asszony folyton kitekintett az ablakon, a kisfiú pedig egyre az öreget nézte. Ez elmerülve tekintett maga elé és bizony nem nagyon figyelte, hogy a gyerek milyen csodálkozva bámulja őt.

Igy ment ez egy darabig, amíg a kisfiú bátrabb nem lett és kis, kövér kezével oda nem nyúlt és meg nem érintette az öreg szakállát. Nyilván kíváncsi volt arra, mi lehet ez, aligha látott még olyat és — nem tudta még, mi az antiszemitizmus, nem tudta, hogy neki nem szabad az ilyen-fajta öreg emberekhez közelednie.

Az érintésre felriadt az öreg zsidó. Első pillanatban ijedten nézett a kisfiúra, aki barátságosan, derűsen mosolygott rá, de aztán ő is elmosolyodott és félve, szeliden nézte a fiúcskát.

A kis gyerek elkezdett játszani az öreggel. Rámosolygott, aztán hirtelen elfordította, eldugta a fejét, megint ránevetett, aztán huncut nevetéssel megint csak elfordult: határozottan kacérkodott vele, megtetszett neki az új szomszéd. Az öreg meg csak mosolygott, zavartan, szégyenlősen, nem tudta, hogy kell viselkednie. Végre is úgy akarta elintézni a kérdést, hogy nem nézett oda és nem törődött többé a kisfiúval.

De ez most már benne volt a játékban és nem engedett. Eleinte csak folytatta a játékot, de amikor látta, hogy a partnere nem akar feléje nézni, megint megérintette az öreg szakállát. Megfogta, megmarkolta és meglepetve nézegette. Az öreg szörnyű zavarban volt, nem tudta, mit csináljon, bocsánatkérően nézett a mamára, de az nem látott semmit sem, folyton az utcát nézte, aztán félénken elfordult, szinte mentegetőzve és nem tudta, engedje-e tovább játszadozni a kisgyereket. Ha engedi, akkor megsérti a világrendet, mert az csak nem lehet, hogy a kisgyerek egy ilyen pajeszos, öreg zsidóval játszadozzék, ha pedig nem engedi, akkor megint csak baj van, mert neki nem szabad meg nem engedni azt, hogy egy ilyen urficska ne játszadozzék kedvére az ő szakállával.

A kisfiú azonban nem tudta, hogy milyen áthághatatlan választófal van közte és a szomszédja közt és bizony folytatta a játékot. Megfogta az öreg pájleszt és megint eleresztette, játszott — huncutkodott, tetszett neki az öreg. Egyszínkék szeme ragyogott, piros ajka mosolygott és így ült ott fehér ruháskájában az öreg, fekete kaftános zsidó mellett, mint az eleven ellentét. Csodálatosan bizarr volt ez az ellentét az öreg, szakállas, pájlesztos zsidó és az aranyfürtű, kékszemű kis fiú között.

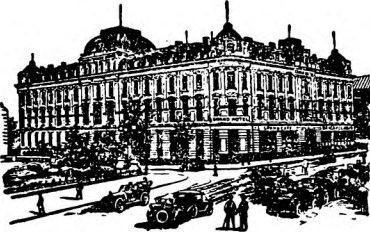
Végre az öreg is bátrabb lett és viszonzta kis szomszédja udvarlását. Boldog derűvel nézett a gyerekekre és bütykös ujjával megérintette a gyermek kezét. Ez megfogta az öreg ujját és játszani kezdett vele. Ott ültek egymás mellett és boldogan nézték egymást: az öreg, fáradt zsidó és a másfél éves, urigyerek.

Eddig szól a történet.

Mert ami azután történt, az már nem szép és nem is tartozik ide. Hogy a kisfiú anyja végre is figyelmes lett és amikor meglátta, mi történik itt, akkor méltatlankodva, dühösen kapta el a kisfiú kezét és leszállt a villamosról; ez már megint a rendes hétköznapi dolog, amelyhez ennek a történetnek nincs köze.

Enneka történetnek nincs poenje, ennek csak tanulsága van.

El lehet gondolkozni rajta.

BUCAREST
GRAND-HOTEL
„LAFAYETTE”
CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szállodája. Szobák 130 Lei-től.

A szegénység nem szégyen, de nem is nagy dicsőség.
Ebéd előtt két szíve van az embernek; egy szíve csak akkor van,
ha már jóllakott.

A rokonokat akkor ismered meg, ha meggazdagodnak.

Az asszony és a férfi egy test, de két zsebük van.

Orosz idyll ...

Színjáték egy felvonásban.

Irta: Márkus Aladár.

1912-ben 58-szor adták elő a budapesti Fővárosiban a következő szereposztásban:

Debora		Aradi Aranka
Nikolajevits Ivanof Fedor nagyherceg		Szomori Miklós
Zászlávszky Dávid, közlegény		Vasvári Adolf
Sonja, cseléd lány		Sugár Elza
Vasilij Bogdánovits, őrmester		Nagy Jenő
Mojse Káhán, háztulajdonos		Albach I.

Történik Moszkvában, a háboru előtt.

Szín: Debóra lakásának egyik szobája. Egyszerű berendezés. Szerény csillár. Varrógép. Próbababa. Chaislonge, mellett vörös ernyős állólámpa, alatta kis asztalka, rajta divatlapok, körülötte három kopott fotell. Égő kandalló. Balról ablak, amelyen keresztül Moszkva téli tájképe látható. Erősen havazik. Jobbról ajtó vezet a másik szobába. Nézővel szemben a főbejárat. Ha az ajtó nyílik kis előszoba látható.

I. JELENET.

Debóra, Sonja.

DEBÓRA: *(Varrógép mellett serényen dolgozik. A csendet erős csengetés töri meg. Ijedten figyel fel és az ajtó felé néz. Megismételt csengetésre a jobboldali ajtóhoz megy és beszél)* Sonja!... Jöjj ki!...

SONJA: *(álmosan lép a szobába, szemét dörzsöli, nagyot ásít)* Mit parancsol, kis-asszony?

DEBÓRA: Az előszoba ajtaján csengettek... Nézd meg, hogy ki az!?...

SONJA: *(az ajtó felé indul)* Még ilyen késő este se hagyják az embert... *(nagyot ásít)*

DEBÓRA: Ki lehet az?

SONJA: Hát ki lehet?... Bizonyára a Dávid úr...

DEBÓRA: Ilyen későn?

SONJA: Aki a babáját, igazán...

DEBÓRA: Fogd be a szád!

SONJA: Akkor nem felelhetek...

DEBÓRA: Jobb is... és most már menj és nézd meg, hogy ki az?!...

SONJA: Igenis, kérem. *(el.)*

DEBÓRA: *(kíváncsian várja a visszatérő Sonját.)* Nos... megnézted?

SONJA: Meg.

DEBÓRA: Ki az?

SONJA: Hát hisz már előre megmondtam... a Dávid vitéz úr...

DEBÓRA: Érthetetlen!... Miért nem nyitottál ajtót?

SONJA: Hát nem azt tetszett mondani, hogy csak nézzem meg, ki az...

DEBÓRA: Ostoba liba!... Menj és bocsásd be gyorsan Dávid urat!...

SONJA: Igenis. *(elindul)*

DEBÓRA: *(utánaszól)* Azután a szobádba mehetsz aludni, te álomszuszek!...

SONJA: Igenis; kérem. *(el.)*

II. JELENET.

Debóra, Dávid.

DÁVID: Csókolom a kezedet, Debóra!...

DEBÓRA: Jó estét!... Be csinos vagy!

DÁVID: *(kihúzza magát)* Meghiszem azt!

DEBÓRA: Mi hozott ide ebben a szokatlan késői órában?

DÁVID: Ennek nagy sora van!

DEBÓRA: Kíváncsivá tettél.

DÁVID: Ma késő délután az ezred tulajdonosa: Nikolajevits Ivanof Fedor nagyherceg inspicerungot tartott. A nagy céció után a városon keresztül vonultunk. Midőn az ablakod előtt masíroztunk el, te integetté felém. A kaszárnzába érve, alig, hogy ledobtam magamról azt a nehéz rüsztungot, lélekszakadva jött értem a zupás, hogy nyomban jelentkeztem öfenységénél kihallgatáson. A verejték ütött ki homlokomon. Kapkodva extrába bujtattak, pucováltak lent-fönt, rángattak jobbra-balra; hogy beleszedültem...

DEBÓRA: És mit akart tőled a nagyherceg?

DÁVID: Várj egy kicsit!... Még nem vagyok nála!... Futólépésben rohantunk a tisztiepület felé. A nagyherceg mosolygós arccal fogadott. Megjegyzem nagyon

finom ember offensége. Még kezét is fogott velem...

DEBÓRA: Tovább-tovább!... És aztán?...

DÁVID: És aztán megveregette vállamat és megkérdezett, hogy ki az a gyönyörű bogárszemű leány, aki felém integetett?... Megmondtam. Azután arra kért meg, hogy még ma este mutassalak be neki...

DEBÓRA: Furcsa!... És te mit feleltél?

DÁVID: Amit az őrmester intett: hogy igen!

DEBÓRA: És hol történjen a bemutatkozás?

DÁVID: Itt, a lakásban... És hallgass csak: még azt is mondta, hogy mi hármukban együtt vacsorázunk. Valami finom szóárét fogunk enni. Én ugyan nem tudom, hogy miféle étel lehet az, de mindenestre csak jó lehet, amit hercegek esznek. Bizonyára jobb lesz a zuppánál... Mit szólsz ehhez a kitüntetéshez?

DEBÓRA: Azt, hogy abból nem lesz semmi!...

DÁVID: *(a székre roskad)* Miért?... Attól tartasz talán, hogy az a mifene szóáré nem kóser?...

DEBÓRA: Sőt!... de az egész dolog nem kóser... És visszavonhatlanul kijelentem, hogy nem kérek ebből a kitüntetésből. A nagyherceget nem fogadom...

DÁVID: *(kétségbeesve)* Semá!... Ennek beláthatatlan következményei lehetnek...

DEBÓRA: Ez az!... Eltaláltad!... És éppen ezt nem akarom... A nagyherceget hírből ismerem. Vén kujon, akiről sok skandalummal kapcsolatban beszélnek. Ha itt csúnyán visszaél a vendégjoggal... És nem tagadom, nagyon fáj, hogy éppen te, aki engem — állítólag — nagyon szeret, ilyen különös célzatu kétes kalandba akarsz belesodorni!...

DÁVID: Isten ments!... Akkor hát adjál tanácsot, hogy mitévő legyek?... Mit mondjak első sorban a zuppásomnak, aki a szóáréval felpakkolva az előszobában vár?

DEBÓRA: Mondd neki, hogy menjen a fenébe!...

DÁVID: Hát ezt pofon nélkül alig úszom meg... De mit jelentsek a nagyhercegnek, anélkül, hogy haragra gerjesszem?

DEBÓRA: Mondd neki, hogy bocsásson meg, de én menyasszonyod vagyok és ezért nem fogadhatom...

DÁVID: ...És aztán engem egyszerűen vasraveret, becsukat és kancsukával halálra korbácsoltat... Ezt csak nem akarod, Debóra?!...

DEBÓRA: Eszerint te minden áron azt akarod, hogy ebbe a veszélyes kalandba belé menjek?

DÁVID: De hol itt a veszély?... Hiszen én melletted leszek és ha kell életem árán is megvédlek... Erre esküszöm!...

DEBÓRA: Nem bánom... Hát jöjjön a nagyherceg, csak arra vigyázz, hogy baj ne legyen a dolog vége!

DÁVID: Köszönöm Debóra!... Látom, hogy szeretsz!...

DEBÓRA: Ez bizonyos... És te engem?...

DÁVID: Esküszöm!...

DEBÓRA: Lári-fári!... Egy pohárka vutki pontosabban árulja el, hogy mennyire szeretsz.

DÁVID: Nem értem...

DEBÓRA: *(szekrényhez megy, pohárka vutkit tölt)* Igyad ki az egészségemre!

DÁVID: Egészségedre! *(felhajtja a poharat.)*

DEBÓRA: *(abban a pillanatban, mielőtt lenyeli az italt.)* Dávid! csókolj meg...

DÁVID: *(lenyeli a vutkit, leteszi a poharat, letörli száját és át akarja ölelni Debórát.)*

DEBÓRA: *(elhárítja az ölelést.)* Hohó!... Lassabban!... A kis pohárka vutki pompásan igazolta azt, hogy te nem szeretsz olyan nagyon...

DÁVID: Hogy-hogy?

DEBÓRA: Ha a megengedés pillanatában, te előbbrevalónak tartottad meginni a vutkit, letenni a poharat, megtörölni a szádát és csak azután...

DÁVID: Miért kínlod Debóra?!... Pedig ha tudnád...

DEBÓRA: *(huncutkásan)* Persze, hogy tudom: nem illik a nagyherceget megvártni és ilyen munkaruhában fogadni őt... Menj el offenségeért. Én átlőtözködöm... *(Kezét nyújt.)* A viszontlátásra!... *(az ajtóból)* Szonját majd kiküldöm, hogy egy kis rendet teremtsen... Pá!...

DÁVID: Csókollak édes!... *(el.)*

III. JELENET.

Dávid, Örmester.

DÁVID: *(kiszól az előszobába.)* Örmester úrnak alássan jelentem, minden rendben van. Tessék bejönni!...

ÖRMESTER: Úgy láttam, nehezen ment a

dolog. Nem baj. Az a fontos, hogy kedve-
zően intézted el a dolgot. Most már siess,
menj el öfenségeért, aki bizonyára már
türelmetlenül vár...

DÁVID: Örmester úr! parancsára. (el.)

IV. JELENET.

Sonja, Örmester.

ÖRMESTER: (körül néz és szemléli, hogy
minden rendben van-e? Tükörbe néz, iga-
zítja sapkáját, bajuszát pedri és azután
elégedetten néz önmagán végig. Az ajtó
előtt előírással léptekkel jár fel és alá.)

SONJA: (belép a szobába. Nagyot ásít. Mi-
dön meglátja az örmestert, felvidul. Lopva
csókot dob az örmester felé. Az előírás-
sok lépteket utánozza.) Hogy egyem a
szíve csücskét... És hogy áll a baju-
sza, akár csak egy generálisnak...
Ilyenre spórolok már egy éve... De
nini... Most ismerem meg... Waszili
Bogdanovits! Falumbéli!... A földim
(szándékosan beleütközik az örmesterbe)
Hohó! lassan a testtel örmester úr!...
még elgázol...

ÖRMESTER: (Ösztönszerűleg kardjához
kap) Halt verdó! Állj! Ki vagy!?...

SONJA: (mosolyogva szemébe néz) Wa-
szilij! Waszili Bogdanovits! Hát nem
ismersz? Ilyen rövid az emlékezőtehetsé-
ged?

ÖRMESTER: No nézd mán!... A Sonja!
Csakugyan te vagy édes hugom Sonja
Mihajlowna?

SONJA: Hát persze, hogy én vagyok Wa-
szilij Bogdanovits. Örmester lettél? Eny-
nyire felvitte az Isten a dolgotat Wa-
szilij Bogdanovits?

ÖRMESTER: A bizony, Még pedig zup-
pás!

SONJA: Tíz esztendővel ezelőtt még ka-
nászlegény voltál odahaza. Igazán örü-
lök Waszili Bogdanovits.

ÖRMESTER: ... Akkor még te sem vol-
tál olyan finom úri szobaleány, hanem
libát őriztél a réten Sonja Mihajlowna.

SONJA: (merengően) Szép idők... Szép
idők!... Kár, hogy elmúltak! Látod, így
lesz a kanászból örmester Waszili Bog-
danovits.

ÖRMESTER: És a libából lúd, Sonja Mi-
hajlowna!

SONJA: Mondd csak Waszili Bogdano-
vits! Mikor voltál utoljára odahaza a mi
kis falunkban, Szvatova Lucskán?

ÖRMESTER: Bizony, már jó régen Sonja
Mihajlowna. Tavaly gyertyaszentelőkor
kaptam két heti Urlóbot, akkor voltam
utoljára odahaza, Sonja Mihajlowna.

SONJA: Mégis csak jobb otthon Waszili
Bogdanovits.

ÖRMESTER: Tudja a fekete fene Sonja
Mihajlowna! De hogy' kerültél ide Son-
ja Mihajlowna?

SONJA: Hát a helyszerző útján Waszili
Bogdanovits.

ÖRMESTER: (halkan) Hát csak vigyázz,
magadra és becsületedre Sonja Mihaj-
lowna, hogy meg ne romoljál!... Most
pedig segíts teríteni, mert minden pilla-
natban ideérkezhetik öfensége, a nagy-
herceg.

SONJA: Ilyen nagy úr jön most ide hoz-
zánk?

ÖRMESTER: Bizony!... Olyan borrava-
lót kapsz, mint három hónapi béred
együttvéve...

SONJA: És miért jön ide a nagyherceg
úr ő szentsége?

ÖRMESTER: Ezt csak ő tudja. Én csak
sejtem... (az előszoba ajtón csengetés)
... A nagyherceg!... (az ajtóhoz rohan,
vigyázz állásba vágja magát és szalu-
tálva várja a nagyherceg belépését.)

SONJA: (el.)

V. JELENET.

Nagyherceg, Dávid, Sonja.

NAGYHERCEG: (belép, megelégedetten
mosolyog.)

DÁVID: (követi.)

NAGYHERCEG: Na és mit szolt a kicsi-
ke?... Örült?...

DÁVID: Hát bizony...

NAGYHERCEG: Azt gondoltam. Sőt tud-
tam. Különben hol van?

DÁVID: Talán öltözködik.

NAGYHERCEG: Bíztható! Az átöltözködés
a tetszeni akarás biztos előjele...

SONJA: (Belép s amikor meglátja a nagy-
herceget, majd kiejti a tálcat a kezéből.
Keresztet vet s amennyire csak lehet
meghajol) Kezit csókolom. Jó estét atyus-
ka.

NAGYHERCEG: Sokáig kell még várunk
a kisasszonyra?

SONJA: Óh nem! Mindjárt kijön. (el.)

NAGYHERCEG: Jól van...

VI. JELENET:

Voltak, Debora.

DEBORA: *(ajtón belép.)*

DÁVID: Áh, már itt is van... *(eléje megy.)*

DEBORA: Jó estét!

DÁVID: Nikolajevics Fedor nagyherceg
Öfensége.

DEBORA: Üdvözlöm nagyhercegségedet!

NAGYHERCEG: Ön ma, amikor ezrede-
met üdvözölte, egyenesen elragadó volt.
Olyan volt mint egy illatos színes mezei
virág.

DEBORA: *(mélyen meghajol)* Fenség!
Hálásan köszönöm a kitüntető elisme-
rést.

NAGYHERCEG: Nem szeretem a magam-
rangú nőt. Untat. Az a sok erőszakosan
kitalált és összetákolt öltözködés, az örö-
kös pózolás, a sok festett arc... Nem ne-
kem való.

DEBORA: Kegyeskedjék talán helyet
foglalni Fenség.

NAGYHERCEG: Köszönöm, de engedje
meg, hogy mindenk előtt hódolatom cse-
kély jeléül átnyujtsam Önnek ezt kis
emléket. *(ékszerkazettát vesz elő, annak
fedelét kinyitja s átnyújtja.)*

DEBORA: Végtelenül hálás vagyok Fen-
ség, de... *(lopva Dávidra néz)* ... Nem
fogadhatom el.

NAGYHERCEG: *(meglepetve)* Ugyan
miért?

DEBORA: Ellenkezik az elveimmel. Em-
léknek nagyon is értékes. Néhány szál
virágnak jobban örülnék.

NAGYHERCEG: Erre még nem volt ese-
tem. Az én ajándékomat még senki sem
utasította vissza.

DEBORA: Őszintén sajnálom, hogyha
emiatt neheztelne Fenséged... De nem
tehetem...

NAGYHERCEG: Talán még meggondol-
ja...

DEBORA: Alig hinném Fenség.

NAGYHERCEG: Infanterista Zászlávsz-
ky! Gondoskodjék róla, hogy nyaralóm
kertjének összes rózsái és bimbói holnap
társzekereken legyenek itt!

DÁVID: Parancsára Fenség!

DEBORA: Az talán sok is lesz Fenség...

NAGYHERCEG: A „sok” szó teljesen
hiányzik a szótárunkból.

DEBORA: Amint látom már készen van

minden. Kegyeskedjék az asztalhoz fá-
radni.

NAGYHERCEG: *(karját nyújtja és asz-
talhoz vezetői Deborát)* Infanterista!
(kezevel helyet mutat Dávidnak.)

DÁVID: *(félve az asztalhoz megy és za-
varában majdnem a szék mellé ül.)*

NAGYHERCEG: *(a személyzethez)* Kezd-
hetitek!

SONJA: *(belép és étellel megrakott tállal
a nagyherceget kínálja.)*

NAGYHERCEG: Előbb a kisasszony!

DEBORA: Köszönöm Fenség! Én nem
ehetek ebből. A vallásom tiltja.

NAGYHERCEG: Óh az nagyon szép, aki
a vallást tartja. Akkor talán a desszert-
ből...

DEBORA: Köszönöm Fenség, de csak
rituálisan készült süteményeket ehetem.
Legfeljebb a gyümölcsből eszem.

NAGYHERCEG: Parancsoljon!... Szol-
gák, gyümölcsöt!

ÖRMESTER: *(a legízesebb falatokat le-
lopkodja az asztalról és azokat Sonjával
megosztja.)*

NAGYHERCEG: Pezsgőt! Rémesen szom-
jas vagyok. Igyunk!

MIND: Nazdarowja!

DEBORA: Még megárt Fenségednek.

NAGYHERCEG: E nap örömére inni kell!
Infanterista Zászlávszky! Mi az, hogy
olyan csendes? Igyék. Majd megjön a
kedve. Örmester töltse!

ÖRMESTER: *(Miután kivitt egy üveg
pezsgőt, az asztalról lecsen egy telt üve-
get, azt éppen felhajtja és nagyot iszik
belőle, tévedésből az üresből akar tölteni)*

NAGYHERCEG: *(észreveszi a tévedést és
rákiált)* Ne az üresből és ne magadba,
hanem a poharamba töltsd!

DÁVID: Öfensége Nikolajevics Ivanof Fe-
dor nagyherceg egészségére!

MIND: Nazdarowja!

NAGYHERCEG: Köszönöm! Isten éltesse
infanterist Zászlávszkyt!

MIND: Éljen!

NAGYHERCEG: Mégegyszer *(jó kedvé-
ben az üres poharat a falhoz vágja).*

DEBORA: Lassan, lassan!...

NAGYHERCEG: Dehogy lassan. Széles
jókedvemben vagyok.

DEBORA: Mégis arra kérem Fenségedet,
hogy csendesebben vigadjunk, mert fő-
löttünk lakik a háziúr. Rémesen ideges
ember.

NAGYHERCEG: Ugy? Ideges?... Ör-
mester!

ÖRMESTER: Fenség parancs!

DEBORA: Hercegséged csak nem fog-
ja...

NAGYHERCEG: Kérem csak bízva rám....
Menj fel az emeletre és hozd elé az ideges háziurat! De futólépésben!...

ÖRMESTER: Parancs! (el.)

NAGYHERCEG: Addig is ürítsük pohá-
runkat valamennyiünk egészségére. Le-
gyünk vigák. A háziúr pedig pukkadjon!

DÁVID: (félre halkan Debórához) Nem
tudom, hogy melyik az a finom szoáré?...

DEBORA: (halkan) Vigyázz!... A herceg
már részeg!...

ÖRMESTER: Fenség alázatosan jelentem
itt a háziúr.

NAGYHERCEG: Hozdd be!

VII. JELENET.

Voltak és háziúr.

ÖRMESTER: (feltárja az ajtót és be-
rántja a hálórúhában, hálósapkában levő
háziurat.)

HÁZIÚR: (szökni akar)

ÖRMESTER: (galléron ragadja).

HÁZIÚR: (egész testében remeg) Szent-
séges Isten! Mi lesz itt?!...

NAGYHERCEG: No! Mojse! Te vagy az?

HÁZIÚR: Azt hiszem, hogy én. 76 év óta
... bis hundertundzwanzig...

NAGYHERCEG: Mi vagy te tulajdonké-
pen?

HÁZIÚR: Momentán nagyon álmos, Fen-
séges uram...

NAGYHERCEG: Igaz, hogy te ideges
vagy?

HÁZIÚR: Ki nem ideges manapság ebben
a rossz, cudar világban Fenséges uram?

NAGYHERCEG: Tied ez a ház?

HÁZIÚR: Miért tetszik aztat kérdezni, ké-
rem alássan?

NAGYHERCEG: (rárivall) Mi közöd hoz-
zá! Ne beszélj a száddal!

HÁZIÚR: (sírva) Te jó Isten hát mivel
beszéljek?!...

NAGYHERCEG: Ostoba fráter!... (in-
gerülten poharat fog a kezébe, a háziúr
felé emeli)

DEBORA: (lefogja a nagyherceg kezét)
Fenség!... Az Istenért!...

HÁZIÚR: Kérem én nem csináltam sem-
mit. Én mindenben ártatlan vagyok. Én

nem vagyok nihilista. Én sohasem tettem
rossz fát a tűzre...

NAGYHERCEG: Ne jajgass! Mit ér a
házad?

HÁZIÚR: Szentséges Isten az égben fönt...

NAGYHERCEG: Röviden felelj!

HÁZIÚR: 350.000 rubelt. De ha talán so-
kalja 450.000-ért is odaadom.

NAGYHERCEG: A ház az enyém... Ille-
tőleg ajándékképpen Debóra kisasszonyé...

HÁZIÚR: Pont az én házam?!...

NAGYHERCEG: Ki kérdezett?... Holnap
felveheted a pénzt a házipénztáromnál...

Örmester!... (Kezével legyint) Passolj!
(mehet)

ÖRMESTER: (A folyton hajlongó és hálál-
kodó háziúrra mordul) Na!... menjünk!
Hát ne komédiázzon! Azt a rézangya-
lát!... Hát menjen már!...

HÁZIÚR: (zsebébe nyúl és elővesz egy
rubelt és odaadja az örmesternek)

ÖRMESTER: (gyanakodva nézi a pénzt,
majd meglegedetten kezet fog a háziúr-
ral, udvariisan ajtót nyit és szalutál-
néki)

HÁZIÚR: (büszkén eltávozik)

MIND: Nazdarowja! Éljen az új háztu-
lajdonosnő! Éljen!

NAGYHERCEG: Jól érzi magát Debóra?

DEBORA: Nem tagadom, igen jól. De néz-
zen ki fenség, már pirkad...

NAGYHERCEG: Nos hát akkor töltsetek
még egy utolsót, aztán ki-ki menjen
haza... Szobaleány!... Te is, azután
mehetsz!... (borravalót ad)

ÖRMESTER: (tiszteleg, el a főbejárón)

SONJA: Köszönöm szépen. Jó éjszakát.
(a bal mellékhajtó felé indul)

DEBORA: Fenség, bocsánat... néhány
percre a hálómba megyek... Az a szo-
kásom, hogy lefekvés előtt kinyitom az
ablakot...

NAGYHERCEG: Kérem szépen... méltó-
tassák!...

HOTEL SAVOY

Spísska Nova Ves (Csehszlovákia)

A vasutállomás közvetlen közelében.

Az utazó közönség valóságos otthona.

Gyönyörűen berendezett szobák.

Állandóan hideg és meleg víz szolgáltatás

Tulajdonos: **Holländer Lajos**

Kóser házikoszt!

Polgári árak!

DEBORA: (el a hálóba.)

ÖRMESTER: (a főbejárón diszkréten be-
dugja a fejét és az ujjával hívja)

SONJA: (észreveszi ezt, utirányt változ-
tat és a főbejárón el)

VIII. JELENET.

Nagyherceg, Dávid.

NAGYHERCEG: (Körülnéz és miután megállapítja, hogy mindenki eltávozott egyszerre eszébe jut, hogy még valami elintézni valója van: Egyedül szeretne maradni Debórával. Rövid mély gondolkodás után hosszan néz Dávidra, majd, mint aki valami okosat kitalált meglehetősen mosolyog) Infanterista. Fogasson be! Félóra múlva kérek jelentést. Aztán mi is hazamegyünk...

DÁVID: (mint akit váratlan és kellemetlen parancs ér, meglepetten felugrik, de nem indul el.)

Pillanatra megáll. Tétovázik, mivel eszébe jut Debórának adott esküje.)

NAGYHERCEG: Nos! ... Mi lesz pupák?! Nem hallottad a parancsot?! ...

DÁVID: (nagy lelki küzdelemmel) Nem mehetek ...

NAGYHERCEG: Micsodát?! ... (nevet) Hahaha! ... Ha azonnal nem engedelmeskedsz, lefogatlak! ... Tökfilkó! ... (támolygó léptekkel a főbejáró ajtajához megy és kinyitja azt.) Infanteriszt Zászlávszky! ... iVgyázz! ... Direkcion az ajtó! ... Mars! ...

DÁVID: (a kommandót teljesíti. Tiszteleg és a főbejárón el.)

IX. JELENET.

Debóra, Nagyherceg, Dávid.

DEBORA: (belép. Ijedten néz körül.) Hol van a vőlegényem?

NAGYHERCEG: A fogatomért küldtem el őt.

DEBORA: És ő itt hagyott egyedül?

NAGYHERCEG: Amint látja ...

DEBORA: Akkor arra kérném Fenségedet, hogy kegyeskedjék engem egyedül hagyni.

NAGYHERCEG: Mihelyt a fogatom előáll. Addig még itt maradok.

DEBORA: (kelletlenül) kérem.

NAGYHERCEG: Debóra ... Valahányszor magára nézek, úgy érzem magam, mintha megfiatalodtam volna ... Kérem, könyörögek szeressen! ...

DEBORA: Nem. Nem lehet ...

NAGYHERCEG: És miért?

DEBORA: Mert én mást szeretek ...

NAGYHERCEG: És a ház? ... az aján-
dék? ...

DEBORA: (ingerülten közbevág.) Fenség azokat kegyesen felajánlotta, de én egy-
ket sem fogadtam el ...

NAGYHERCEG: Úgy?! ... Tehát Ön visz-
szautasít engem?! ... Engem, a Cár öcs-
csét?! ...

DEBORA: Nem tehetek másképpen ...

NAGYHERCEG: (ellöki magától Debórát)

DEBORA: (a szelonra esik, rémülten néz a
nagyhercegre)

NAGYHERCEG: (Az asztalhoz megy, po-
hár pezsgőt tölt és azt nagyon lassan
fenékiig üríti. Visszatekint Debórára. A
kezében lévő poharat teljes erejéből düh-
vel a földhöz vágja) És én megmutatom,
hogy te mégis az enyém leszel. (Debóra
felé rohan)

DEBORA: (Éles sikollyal felugrik és az
éppen belépő Dávidot védelmet kérően
öleli át) Dávid! ...

NAGYHERCEG: Úgy?! ... Hahaha (kesé-
rűen kacag.)

DÁVID: (rémülettel látja a magából kikelt
nagyherceget és a szepegő Debórát. Bel-
sejében tobzódó indulatát leküzdi a kato-
nai fegyelem, elfojtott dühvel, mint aki-
nek torkát szorongatják, izgalomtól re-
megő hangon) Fenség! ... A fogat elő-
állt ... (nyomatékkal) Minden rendben
van! ...

NAGYHERCEG: Hahaha ... (kacag) Min-
den rendben van?! ... Értem ... (Ordít)
... Nyomorult összeesküvők ... Megállja-
tok! ... Szibéria ... (A főbejáró felé in-
dul. Felrántja az ajtószárnyat, de távo-
zás előtt visszanéz. Halkan, szisszenve)
Szibéria! ...

X. JELENET.

Debóra, Dávid.

DEBORA: (kis csend után) Dávid! ... Most
mi lesz?

GOLDMANN-féle

מטבחית étterem

VII. Kazinczy-utca 57. sz.

(Király-utca sarok.)

Izletes ételek!

Polgári árak.

Olcsó menürendszer.

DÁVID: Tudom!... Szibéria!... Elmegyek. *(mennni készül)*

DEBÓRA: *(visszatartja)* Dávid!... Ne menj! Kérlek ne menj!...

DEBÓRA: Nem maradhatok. Jelentkezem a parancsnokomnál, de esküszöm, hogy visszatérek hozzád...

DEBÓRA: Ne menj!... Dávid!... Féltelek!... Értsd meg, nagyon szeretlek... Jer, meneküljünk!...

KIVÜLRŐL: *(kardesőrtetés hallatszik)*

DEBÓRA: Dávid!... Hallod?... Jönnek!... Szibéria!...

DÁVID: *(dacosan az ajtó felé tekint.)*

DEBÓRA: Én nem hagyok el... Veledek még oda is!...

XI. JELENET.

Mind.

ÖRMESTER: *(belép, kitarja az ajtót)*
Öfensége Nikolajevits Ivanof Fedor nagyherceg!... *(vigyázz állásban szalutál.)*

NAGYHERCEG: *(belép)* Debóra!... Nagyon sajnálom a történeteket... Kicsit ittas voltam... A hideg levegő azonban csakhamar kijózanított... Tudom, hogy megbántottam... Bocsásson meg!...

DEBÓRA: Kérem szépen...

NAGYHERCEG: Téged is fiam, infanterista Zászlávszky Dávid alaptalanul gyanúsítottalak meg... Fájdalomdíjképen felmentelek a katonai szolgálat alól... Holnap leszerelsz... De aztán mielőbb házasodjatok össze... Ez a ház pedig az én nászajándékom... Éljetek boldogan!

DÁVID: Fenség, köszönöm. *(szalutál)*

NAGYHERCEG: *(szalutál, örmesterrel el.)*

DEBÓRA: ...Látod Dávid, a mi Istenünk mégis mindig ott van, ahol lennie kell, ahol reá szükség van...

DÁVID: *(átöleli Debórát.)*

(FÜGGÖNY.)

M. Spector:

A koldusok sztrájkja

Lakodalomban voltam. Nem láttam divatos ruhákat, nem éreztem illatos parfümöket, az urak nem voltak szmokingban vagy frakkban, a hölgyek nem csillogtatták ékszereiket, a terítékek mellett nem voltak menükártyák — csak egyszerű zsidó lakodalmon voltam, melyen az urak és hölgyek, fiuk és lányok ugyanabban az ünneplő ruhában jelentek meg, melyben szombatokon a templomokba járnak.

Zsidó lakodalmon voltam, melyen aranylevest és kacsasültet szolgáltak fel, finom fehér bort ittak vizespoharakból, ősi héber melódiákat énekeltek és külön lakomát adtak a szegények számára.

Reb Jizchok Eisik Berkower a negyedik, legfiatalabb leánya esküvőjére készült. Kicsiny faluhelyen élt, ahol csak szegényemberek éltek szükösen és beosztottan, de hivatásos koldusok nem voltak.

Reb Jizchok Eisik Berkower volt az egyetlen ajser (jómódú zsidóember) a faluban, leányai esküvőjén ősi zsidó szakás szerint nagy lakomát csapott, meginvítálva arra a környékbeli koldusokat is.

Most is, hogy legifjabb leányának esküvője napja rávirradt Isten kegyelméből, szolgáját, Chaskelt korán reggel beküldte Lipowitzba, a közeleli városba, három szekérrel, szedje össze a snorrerokat és hozza el őket a lakodalomba.

Teltek, multak az órák, a vendégek egybegyűltek, a mennyasszonyt felöltöztették, de Chaskel csak nem jött a koldusokkal, reb Jizchok Eisikot nyugtalanította a dolog — csak nem történt Isten ments valami szerencsétlenség!

Nem, szerencsétlenség nem történt, Chaskel megérkezett, de nem a szekerekkel és a koldusokkal, hanem egyedül, lóháton.

— Miért jössz egyedül? — kérdi házigaárdánk.

— A koldusok nem akarnak jönni — hangzik kurtán, furcsán a felelet.

— Mi az, hogy nem akarnak? — kérdik a vendégek kíváncsian.

— Azt mondják, csak úgy jönnek, ha fejenként egy rubelt kapnak.

A vendégek humorosan fogták fel a dolgot, nevettek és élcelődtek, a szolga azonban így folytatta:

— Lipowitzban is volt ma lakodalom, ott jól teleették-itták magukat és megállapodtak egymásközt, hogy csak úgy jönnek ki a falura, ha fejenként egy rubelt kapnak.

— Hát a szekereket hol hagytad? — kérdi reb Jizchok Eisik haragosan, akit roppant bántott a dolog.

— Otthagytam, utasításodért jöttem egyedül, Uram!

— Hát csak menj vissza és hozd el a szekereket. Megleszünk koldusok nélkül is.

A szolga újra megnyergelte a lovat és már indulóban volt, mikor a gazda leintette.

— Mit sietsz, nem olyan sürgős a dolog!

— Egy szemtelenség — dünnyögte — ők akarják megszabni az árát, hogy nálam ehessenek, ihassanak, jóllakhassanak! Hogy fejenként fizessenek nekik egy rubelt! Orcátlan kívánság! Hé kleszmerek, zenészek, huzatok egy víg nótát! Lehet bedeckolni! . . .

Majd leintette a zenét is, a bedeckolást is.

— Várjatok még, nem olyan sürgős!

— Hm! Hát valóban szegények nélkül rendezzem legfiatalabb leányom menyegzői lakomáját Mondjuk, hogy megadnám nekik a rubelt. De az a chüpe, az a snorrer szemtelenség, hogy ők szabnak nekem, reb Jizchok Eisik Berkowernek feltételt, ilyet még nem hallott a világ. Nem! Kinevetni nem engedem magam. Lehet a mennyasszonyt bedeckolni! . . .

De a házigazda újra meggondolta magát.

— Várjunk még egy keveset! . . .

A vendégek kezdtek türelmetlenkedni, koldusok nélkül is megleszünk, hangoztatta egyik is, másik is.

Ekkor reb Jizchok Esiknak új gondolata támadt. Haragja elszállt, arca felderült és szívélyes szavakkal csillapította vendégeit:

— Három lányom lakodalmán megvendégelttem a koldusokat, ép a legfiatalabb lakodalmáról hiányozzanak? Ugyan menjen be közületek kettő-három a városba, hátha rátok jobban hallgatnak, mint az ügyetlen Chaskelra.

En harmadmagammal vállaltam a megbízatást, a házigazda befogatott és egykettőre útban voltunk Lipowetzbe, hogy leszereljük a világ leghumorosabb sztrájkját, a koldusok sztrájkját.

A város nem volt messze, húsz perc alatt a főterre értünk. Ott furcsa látvány tárult szemünk elé. A három szekér körül vagy száz koldus ácsorgott. Voltak ott sánták, bénák, vakok, csirkefogók és hivatásos ingyenélők, hangos lármájuk betöltötte az egész főteret. A sánta Smelkele ült a bakon, mankóival jobbra-balra hadonászva és ordított torka szakadtából, mellette állott Avrom Majse, a „hosszu ganev”, ki piros kendőjét lobogtatva tüzelte a kompániát.

— Á — kiáltott fel a „hosszu ganev” — jönnek már, amott jönnek már alkudozni, kérlelni.

— Igen alkudozni, kérlelni jönnek, — ismételte Smelkele a szót.

— Rábojszáj, — kiáltottam nekik — mi dolog az, hogy nem akartok reb Jizchok Eisik Berkower leányának a lakodalmára jönni, jól tudjátok, hogy nedove (ajándék) nélkül nem enged el benneteket.

— Mennyit kapunk? — kiabálták mindenfelől a koldusok.

— Lesz egy rubel fejenként, vagy nem lesz! — ordította a ganev.

A kis város lakói nagy derűtséggel szemlélték az épületes jelenetet.

Egyesek közülük gúnyos megjegyzéseket tettek. „Összedől a világ, ha nem mentek” — kiáltoztak a koldusok felé.

Ezek nem hagyták magukat, valóságos kis verekedés támadt.

Avrom Majse, a „hosszú ganev” éles füttyöt hallatott, — látszott, hogy ő a vezér és beleordított a tömegbe:

— Sá! Csend legyen! rongyos, koldus népség, az ember nem juthat szóhoz töletek.

Amint egy kissé helyreállott a nyugalom, felénk fordulva így szólt:

— Kedves, Nagyrabecsült Uraim, éljetez száz évig! Ne gondoljátok, hogy velünk alkudni lehet! Mi biztosak vagyunk a magunk dolgában! Mi jól tudjuk, hogy reb Jizchok Eisik Berkower nem csinál lakodalmat koldusok nélkül, rajtnak kívül pedig hirtelenében igazán nem tudtok más koldusokat szerezni . . .

— Mit gondoltok, — vágott közbe egy félszemű koldus a szekérre mászva — mert szegények vagyunk, mi nem vagyunk emberek?

— Rubelt, mindenkinek egy rubelt!

E kiáltozásban sok, sok felgyülemlett keserűség és megalázottság nyilvánult meg. Egész életük koldus, hallgatás, megalázkodás. Mennyi megalázkodást kellett szenvedniök egy kis darab kenyérért, egy tál maradék főzelékért, egy vagy két kopek alamizsnáért. És most, most ők követelnek, most velük alkudoznak, most őket kérlelik. Ez a szó „rubel” oly szokatlanul, oly metszően hangzott az ő ajkaikon!

Hirtelen váratlan fordulat állott be.

Lovon újabb üzenetet hozott egy szolgál.

Az örömapa üzente: „Csak jöjjenek a koldusok, megkapja mind-egyik a maga rubeljét.”

Pokoli láрма, zűrzavar követte a hírhozó szavait, a szekerek percek alatt megteltek hurrázó, boldog, diadalittas koldusokkal, rövid félóra alatt megérkeztek a lakodalmas házhoz.

A chüpe után asztalhoz ültünk, a koldusok külön asztalt kaptak.

Hozták az aranylevest szép, nagy tálakban, a koldusokat maga a házigazda szolgálta ki.

— Löchájim, löchájim reb Jizchák Eisik, áldás és békesség legyen osztályrészed! — kiáltoztak a vidám koldusok

Löchájim zsidó testvérek! egyetek és igyatok, legyetek víg hangulatban, válaszolt a házigazda vígan és boldogan.

A lakoma után víg nőtára zendítettek a zenészek, a koldusok kör-táncot lejtettek reb Jizchák Eisik körül.

Szemei ragyogtak a boldogságtól, tapsolva verte a zenéhez a taktust, sírt és nevetett, egymásután ölelgette szeretett koldusait.

Fordította: dr. Kun Lajos.

JULIA KESZTENBAUM

Fűző és orvosi haskötő
specialista.

Oklevéllel kitüntetve.

■■■■■■■■

Oradea,

Bul. Reg. Ferd.

Neiger J.

legelső
rituális étterme

**Bdapest,
Teréz-körut 4.**

A Talmud keletkezésének története

Irta: Steiner Jakab aszódi főrabbi

A talmud annak az életnek egy részét tartalmazza, ami a zsidó nép 2000 éves kora alatt történt s ami érdemes volt arra, hogy az iskolákban tanítsák.

Hagyományok tanítások, ősrégi mondák, elbeszélések is vannak benne, továbbá a tudósok rendkívül érdekes fejtegetései és vitatkozásai, melyek befejezése Babilóniában, az V. században következett be.

Tulajdonképpen célja a zsidó nemzet jogi és vallási törvényeinek, a hagyomány szentesítése ősi szokásoknak megörökítése.

Emellett azonban foglalkozik nem törvényekre vonatkozó, de lelki ismeretesen megőrzött egyéb tanításokkal is.

Bölcs életszabályok, orvosi, természetrajzi, földrajzi, etnografiai feljegyzések vannak írásba fektetve benne, melyeket keletkezésükig csak a szájhagyomány őrzött meg.

Sőt asztrológiai és asztronómiai megfigyeléseket is írásban szögez le, melyek addig csak apáról fiúra szállva maradtak emlékezetben.

A zsidó nép nagy mesterei mindezekkel foglalkoztak. Egyiket csak érintették, a másikat alaposan megvitatta vésték tanítványaik elméjébe. A zsidó keleti nép.

A keleti népek az embert minden vonatkozásában a vallás gyámságában tartják.

Ezt szem előtt tartva érthetjük meg, miért ilyen sokoldalú a talmud.

A szigorú értelemben vett vallási és jogi törvények tárgyalása mellett ez okból találunk meg benne a szó szoros értelmében mindent, ami a zsidó nép életének minden vonatkozásban számottevő volt.

I. Hagomány a Mózes előtti időben.

Törvények, vallási szokások már a legősibb korban is voltak. A biblia mondja Ábrahámról az első ősatyáról: „Megőrizte parancsaimat, törvényeimet, tanaimat” a hagyomány szerint pedig a rabbinikus előírásokat is szem előtt tartották. Ez természetesen úgy értendő, hogy az ősatyák olyan szempontokat is figyelembe vettek, melyeket a bölcsek később szükségesnek láttak elrendelni. Így Lábán, vejéhez, Jákobhoz így szól: „Töltsd ki ennek a hetét és neked adjuk a másikat” — márpedig a **Sivo j'me hamiste** későbbi szokás, ugyancsak tudjuk, hogy József „tartott atyjának hét nap gyászt”. Erre mondja Maimonides, a középkor legnagyobb talmudkutatója, hogy a hétnapi gyászt és hétnapi lakodalom ünneplést Mózes **haláchává** tette, bár ez világosan kitűnik a biblia fentemlített helyeiről.

A vallási kultuszról is találunk némi felvilágosítást a bibliában.

Az ősatyáknak, mint állattenyésztő nomád népnek, nem volt központi szentélyük.

Ahol letelepedtek, — már ahol megfelelő legelő volt, — ideiglenes oltárt építettek vagy követ — **macevot** állítottak s erre öntötték olajáldozatukat (Gen XII. 8, XXII. 13, XXVIII. 18, XXXV. 14, Sám. 76)

Oltáron kívül említve van az ima is, továbbá a **circumcisio** rendkívül fontos törvénye, melyet Isten így írt elő Ábrahámnak:

„Ez az én szövetségem, melyet megőriztetek köztem és köztetek és mazgatod között utána” (Gen. XVII. 10). Továbbá a **Gid hanose** (Móz. I. könyv. XXXII. 33).

Hogy jogi törvényeik lettek volna, arról nincs tudomásunk.

A kereskedelem ugyanis állattenyésztő népnél jelentéktelen szerepet

játszik. Az adás-vétel a nép jelenlétében készpénzben történt a város kapujában.

Igy, midőn Ábrahám felesége, Sára meghalt, ő **Mochpéla** barlangját megvette birtokul Chéth fiaitól az ő szemük előtt és mindazok előtt, akik a város kapujába jöttek.” (Gen. XXIII. 8.)

Ruth könyvében pedig azt olvassuk, hogy az adás-vételnél az eladó levetette egyik saruját s a vevőnek adta azt. Ez volt azelőtt a szokás a megváltásnál és a cserénél azelőtt, szokás Izraelben bármely dolog megerősítésére: lehuzta az egyik saruját s átadta a másiknak. Ez volt a bizonyosság Izraelben. (Ruth IV. 7.)

Hogy éppen a sarut választották, annak oka, hogy ez mindig az illetőnél lévén, legkényelmesebbnek mutatkozott. (Ibn. Ezra u. o.)

A cipőlevetés aktusával a **Chaláchánál** is találkozunk, ahol a sógor azon törvényadta jogáról mond le, hogy elhalt testvérének feleségét elvegye. A házasság ugyanis ebben az időben szintén vételi üzlet. A férfi az asszonynak adott ajándékokkal, a leány apjának juttatott megfelelő összeggel (Mahar és Mattan) vásárol feleséget.

II. Az írott és szóhagyományi tan viszonya egymáshoz.

A bibliából szükségképpen következik egy szóhagyományi tannak a létezése. Kitűnik ez számos törvényből, melyek szóhagyományi tan létezése nélkül megérthetők nem volnának.

Például így szól egy törvény: „Vágj le barmodból és juhodból, mint azt én neked megparancsoltam”. (Mózes V. XII. 21.)

Ebből világosan kivehető, hogy volt egy nem írott parancs, mely szóban adatott és szóhagyományképpen szállt nemzedékről nemzedékre.

A jogi törvényeket szintén úgy tárgyalja a biblia, hogy azoknak szóbeli tan-alapjuknak kellett lennie.

„Ha veszel — olvassuk a bibliában — egy héber szolgát, 6 évig szolgáljon, a hetedikben pedig menjen el szabadon, ingyen.”

Ez a „ha veszel” kifejezés mutatja, hogy szóbeli törvény megengedte a rabszolga vásárlást.

Az apa joga, hogy leányát eladhatja, mint közismert tény szerepel, de anélkül, hogy annak módjáról, valamiféle szerződés szükségességéről szó esnék. Nyilvánvaló, hogy ez a szóbeli tanból közismert dolog volt.

A házassági jog csak a hetedik parancsolatban foglalva szerepel. Annak törvényeit, szabályait, a kötés aktusát a szóbeli hagyomány vitte köztudatba.

III. Szóbeli hagyomány a zsidók száműzetéseiben.

Egyiptom és Babilonia erős szerepet játszott a zsidó nép keletkezésénél, ez volt azután az a két ország, ahova a zsidó nép bizonyos feladat elvégzése céljából vetődött.

Egyiptomban a fáraók országában a nép szegényei laktak. A velük hircolt Jeremiás próféta volt az egyedüli, aki, mint Isten igaz szolgája, állandó szóval intette a népet, hogy forduljon el a bálványimádástól, térjen vissza Istenéhez.

A hagyomány szerint egy intőbeszéde alkalmával a felbőszült tömeg megkövezte őt.

Próféta, aki a népet oktatta volna, most már nem volt Egyiptom földjén, de papokban úgylátszik nem volt hiány.

Szentélyek keletkeztek, ahol illat-, égő- és vágóáldozatok mutattattak be.

Nem valószínű, hogy az Egyiptomba került zsidók mindenben megőrizték volna az ősi hagyományokat, de azért náluk is találhatunk a tradícióval egyező intézkedéseket.

Igy például látjuk, hogy böjti időben tartózkodtak evéstől, ivástól, olajjal való kenéstől, fürdéstől, stb. (Chamísó inüjim Táanun 30). Azt azonban, hogy a szombatot és az ünnepnapokat hogyan tartották meg, csak későbbi forrásokból tudjuk meg.

Philo idejében például hétköznapi tárgyakhoz nem volt szabad nyúlni, se tüzet gyújtani, se terhet vinni, se a bíróságnál panaszt emelni, se adóságot behajtani, vagy egyéb hétköznapi foglalkozást folytatni.

A **Babiloniába** szakadt zsidók élete sokkal magasabb nivójú volt.

Ide ugyanis a zsidók elitjét, a magasabb társadalmi osztályokhoz tartozókat vitték.

Nagy kimagasló próféták álltak itt a magas vártán!

Ezekiel, Esra, Nehemiás, Dániel!

Ők az idegent nem tudták megszokni s minden vágyuk és törekvésük az volt, hogy hazájuk ősi pálmaligeteibe térjenek vissza, hogy a zsidó ős szentélyt újra felépítsék. Idegen földön még akkor se tűrték volna meg vallási szentély felépítését, ha leszögezett vallási szabályok nem lettek volna.

Ugy történt, hogy az ötödik hónap tizedik napján — amely nap Jeruzsálem pusztulásának napja — a nép vénei Ezékiel prófétához mentek, hogy megtudakolják az Örökkévaló akaratát.

A próféta pedig így nyilatkozott hozzájuk: „Az én szent hegyemen, Israel magasságos hegyén fog engem szolgálni Izrael egész háza. Abban az országban fogom őket kedvelni, ott fogom követelni tőlük adományaik és ajándékaik zsengéjét.” (Ezek. XX. 40.)

A szentély idegen földön nem állhatott. Ott nem volt áldozat, ott nem énekelték Cion ősi, szent dalait. A próféták csak szónokoltak s legszebb prófétai beszédeinket a száműzetés korának köszönhetjük.

Első pillantásra megkülönböztethetők ezek a beszédek azoktól, melyek a száműzetés kora előtt hangzottak el: sokkal nagyobb hangsúllyal szállnak síkra a rituális törvények mellett.

Panaszkodik az írás: „De engedetlenkedtek velem a fiuk, törvényeim szerint nem jártak, rendeleteimet nem őrizték meg, hogy azokat megtegyék, melyeket megtesz az ember, hogy éljen általuk — szombatjaimat megszenteltségtelenítették! (Ezék. XX. 21.)

Am nemcsak a **Tórában** előforduló szombati előírásokat tartották meg, hanem a hozzájuk fűződő hagyományos kibővítéseket is.

Essaj. LVIII. 13. versben ezt olvassuk: „Ha visszavonod a szombattól lábaidat, ha nem végzed dolgaidat szent napomon és gyönyörnek nevezed a szombatot, tiszteltnek az Örökkévaló szent napját és megtisztled, hogy nem végzed el utaidat, nem keresed ügyedet és szót nem beszélsz róla, akkor gyönyörködni fogsz az Örökkévalóban.”

Igazának tudatában nem csodálkozhatunk, hogy száműzetéséből visszatérve, **Nehemi** így fakad ki: „Azokban a napokban láttam Jehudában olyanokat, akik borsajtókat tapostak szombaton, behordták az asztagokat, felrakták a szamarakra, meg bort is, szőlőt és fügét, mindenféle terhet bevittek Jeruzsálembe. Én megintettem őket, mely napon eleséget árusítottak.” (Neh. XIII. 15.) . . . „Mint a szombaton, ugyanúgy súlyt helyeztek a tisztasági és étkezési törvényekre is (Ezek. XVIII. 15.), s azokat a napokat, melyek a megtérésnek vannak szentelve, továbbá a gyásznak szentelt böjt napjait szintén megtartották.”

Az 538. esztendő fordulópontot jelent a zsidóság történetében. Azzal, hogy Cyrus a babiloniakat legyőzte, a nemzeti megújulás korát hozta el a zsidóknak.

Igaz, csak negyvenezren térhettek vissza Cyrus engedélyével az őshazába, de ez a maroknyi zsidóság felépítette az ősi szentélyt, felújította az ősi szent tan törvényeit.

Politikai közösségük nem volt, azonban a sok megpróbáltatás szellemi központ által irányított **vallási** közösséget teremtett.

A szellemi központ ezen eszméje az őshaza határain túlra is kíséri a zsidóságot, Olasz-, Spanyol-, Francia-, Németországba is, hiszen Jeruzsálem nem a szentély miatt volt főváros, hanem azért, „**mert Cionból ered a tan** és Isten igéje Jeruzsálemből”.

A próféta-ság helyét elfoglalja a tudás. Az utóbbi idők prófétái és a papok voltak a felvilágosítók, kikhez a nép vallási kételye esetén fordult. Sárécer és Régem Melech, Zecharja prófétákhoz jönnek, hogy szójának az Örökkévaló, a seregek ura háza papjaihoz, prófétáihoz, mondván: „Vajjon sírjak-e az ötödik hónapban megtartóztatásul, mint tettem immár annyi év óta?” (Zech. III. 3.)

A papok mutatták meg a hazatérőknek hagyomány alapján az oltár helyét. Ők, az Örökkévaló követői őrizték a tudást, a tant. (Malach. XXVII.)

A tökéletes átalakulás **Esra** hazatérésekor, 458-ban következett el. Ő az első, akit az Írás **szóférnak**, írástudónak említ.

Ő volt a nagy zsinat férfiai mondásának megvalósítója: „Legyetek óvatosak az ítéletben, állítsatok sok tanusítványt, készítetek védfalat a Tórának (Aboth IX.) a papi hagyomány legyen a nép közkinccse, az alkosson **papi birodalmat**.”

445-ben Tisro 1-én szabad téren olvasta fel a törvényt. A nép sirva fakadt ennek hallatára . . . 24-én a sátoros ünnepek előírás szerinti megtartása után ismét összegyűlt a nép gyászruhában, böjtölve kötött szövetséget s megesküdött, hogy „megteszi az Urnak, az Örökkévalónak parancsolatait, rendeletit, törvényeit” (Neh. X. 30.). Emellett megfogadták, hogy pogánnyal nem kötnek házasságot, szombaton üzletet nem kötnek, megtartják a **Smitto** elengedési évet s a tizedet és zsongéket bemutatják az Isten házában.

A törvények elismerése, az ígélet, hogy azokat meg is tartják, volt a zsidó feltámadás.

Az újévi gyülekezés mintájára ünnepi összejöveteleket tartottak, melyeken Esra olvasott fel, viszont 13 lviata magyarázta.

A felolvasások alapja a **tóra** lett, ehhez még az imákat csatolták.

Ezen nyilvános előadások mellett Esra a szóbeli tan alapján külön oktatásban részesítette a lévítákat és írástudókat.

Ő és a vele jött tudósok a tanításokat a nép minden rétegéhez elvitték. Ezért illeti meg őt méltón a **második Mózes** elnevezés.

VI. A nagy zsinat férfiai.

Esra azonban nem csak a Tóra megismertetése által szerzett maradandó érdemet, hanem azzal is, hogy megszervezte a községi legfelsőbb vezetőséget.

Ez a vezetőség a vének tanácsa.

Hányan voltak, pontosan nem tudjuk; Nehemia könyve egyik helye szerint 150-en.

Valószínű, hogy ezek csak bizonyos körök vezéremberei voltak.

A **Misna** csak annyit mond: „Mózes vette a Tórát a Sinajról, átadta Józsuának, Józsu a véneknek, a vének a prófétáknak, ezek a nagy gyülekezet férfainak.” (Aboth. I.)

A babiloni talmud 120-ra, a jeruzsálemi 85-re teszi a nagy gyülekezet tagjainak számát.

(Folytatjuk.)

Hotel Imperiál Prága

a Masaryk pályaudvartól
1 percnnyire

A magyarok kedvenc találkozó helye! Mérsékelt polgári árak

Ami a szülőket legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,
Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma, Bpest, VI. Király-u. 18

Olcsó

EZÜST ÁRUK,

tálcák, evőeszközök mélyen leszállított áron

SCHLEIFER ezüstárugyár

VII. Kazinczy-utca 10. Telefon: J 132-28
Rákóczi-ut közelében.

Prima hús, hizlalt baromfi legolcsóbb napi árban

REICH JAKAB húsnagyvágó

כשר מészárszékében

VI. Hegedűs Sándor-u. 17. sz. (Hunyadi-téri csarnokkal szemben.)

Pontos kiszolgálás.

Telefon: 29-1-10.

WEISZ MÓR

orth. כשר

Csokoládé és különféle
deszertek

Budapest, VII. Dob-u. 22.

Geduldiger Hugó

bélyegzőgyára

Budapest, VI. Vilmos császár-ut 17.

Telefon: 22-8-95.

Csehszlovák, Jugoszláv és
Romániából érkező zsidók
kedvenc találkozóhelye

KUFFLER כשר ÉTTEREM

Vilmos császár-ut 39.

(Hajós-utca sarok)

Nyugati pályaudvartól
néhány perc

Polgári árak!

Menü rendszer!

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII. Kazinczy-u. 22.

Telefon: József 426-97.

A román királyság területére való bevitt és terjesztést a
bucaresti román kir. Sajtóállamtitkárság 1932 szept 2-án kelt
6037 sz. alatt engedélyezte.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára